

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd

Karel Kozler

**Ježíšovo učení o manželství jako návrat
k „počátku“**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. ThLic. Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L.

Praha 2019

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 6.července 2018

Karel Kozler

Bibliografická citace

Ježíšovo učení o manželství jako návrat k „počátku“ [rukopis]: Bakalářská práce/Karel Kozler; vedoucí práce: ThLic. Jaroslav Brož, Th.D., S.S.L. – Praha, 2018. –75 s.

Anotace

Ježíšovo učení o manželství jako návrat k „počátku“. Tato práce pojednává o významu, důležitosti a potřeby manželství jako instituce nejen v dávné minulosti, ale také v současnosti. Odklon od instituce manželství v dnešní době, partnerské soužití tzv. „na volno“, devalvace pojmu manželství, plnost vědomí významu těla, postoj společnosti k antikoncepci a potratu, periodická nezdrženlivost a ztráta vědomí daru jednoho pro druhého – to jsou atributy, které ovlivňují dnešní „moderní“ společnost, která takové jednání toleruje. Ale stále existuje velké množství lidí, kteří manželství chápou jako prvotní svátost, jako dar milosti, jako odpovědné rodičovství, ctí vysoké etické a mravní hodnoty, ctí lásku, která je spojena s čistotou, jež se projevuje jako zdrženlivost, která chrání důstojnost a vydávají svědectví o pozitivní změně, o prohloubení intimity, lásky a znovuoživení sexuálního sebeovládání.

Tato studie neshrnuje pouze proměny významu a důležitosti manželství v jednotlivých etapách dějin, nýbrž se primárně zamýšlí nad chápáním manželství v minulosti a v současnosti, nad potřebami společnosti a nad kulturou a etikou vzájemného chování partnerů.

Klíčová slova

Manželství, cizoložství, svátost, II. Vatikánský koncil, křesťanské panenství, láska, odpovědné rodičovství

Abstract

Jesus' teachings on marriage as a return to the "origin". This bachelor thesis deals with the meaning, importance and necessity of a marriage as an institution not only in the ancient history but also in the present times. Today's modern society is influenced by its widely-tolerated attributes, those are as followed – the deflection from a marriage as an institution, a cohabitation of the unmarried couples, a depreciation of the concept of marriage, the full perception of the importance of body, the society's attitude towards

the contraception and miscarriage itself, the periodic incontinence and last but not at least the loss of a gift of reciprocity. But there are many people who understand marriage as a prime holiness, responsible parenthood and honor its high ethical and moral values. They also honor the love which relates to the purity expressed as a continence that protects the dignity. As well as they give evidence of a positive change, a deepened intimacy, love and a rediscovery of sexual self-control.

This thesis is not only about a list of changing meaning and importance of marriage during the periods of time, but it primarily reflects the understanding of a marriage in the past as well as in the present and the needs of society in terms of culture and ethics of mutual partnership behavior.

Keywords

marriage, wedding, adultery, sanctity, The Trident Council, The second Vatican Council, Christian virginity, love, responsible parenthood, marital loyalty.

Počet znaků (včetně mezer): 138 196

V první řadě patří mé vroucné díky Panu Ježíši, jenž mne doprovázel a neustále doprovází na mé cestě životem. Dále pak děkuji tímto všem mým přátelům, kteří mne na této nelehké cestě posilovali a podporovali modlitbami a přímluvami a v důvěře v našeho Pána a pomohli mi tuto práci dokončit. Zejména chci touto cestou vyslovit velice vřelé poděkování panu docentu ThLic. Jaroslavu Brožovi Th.D., S.S.L., nejen za velmi podnětné a ochotné vedení mé bakalářské práce, ale také za naprosto lidský a laskavý přístup k mé osobě jako autorovi práce. A dále všem přednášejícím na této fakultě, kteří mne obohatili a inspirovali při psaní této studie.

Obsah

Úvod	9
1. Význam a pojem manželství.....	11
2. Přehled biblického učení o manželství v katolické tradici	14
2.1. Pojetí Starého zákona.....	14
2.2. Pojetí Nového zákona	15
3. Manželství a Starý zákon	19
3.1. První kniha Mojžíšova – Genesis (Gn) 1,26–31	19
3.2. Gn 2,18–25.....	20
3.3. Pátá kniha Mojžíšova – Deuteronomium (Dt) 24,1–24,4.....	21
3.4. Dt 22,13–23,1	22
3.5. Píseň písní	24
3.6. Kniha Tóbiáš.....	25
4. Manželství v synoptických evangeliích	27
4.1. Nerozlučitelnost manželství.....	27
5. Tématika manželství v Horském kázání (Mt 5–7)	33
5.1. Význam Horského kázání pro dnešního člověka.....	35
6. Apoštol Pavel a manželství.....	38
6.1. Apoštol Pavel a manželská láska	38
6.2. Smysl života bez manželství podle svatého Pavla.....	43
6.3. List Efesanům	44
6.4. První list Korint'ánům	46
7. Svátost eucharistie a nerozlučitelnost manželství	51
8. Závěr	52
9. Seznam použitých zkratk.....	56
10. Seznam literatury	58
10.1. Biblické texty	58
10.2. Biblické komentáře, slovníky	58
10.3. Papežské dokumenty.....	60
10.4. Dokumenty II. vatikánského a Tridentského koncilu.....	61
10.5. Další literatura.....	61
10.6. Elektronické zdroje	61
11. Přílohy: Výběr z papežských dokumentů a promluv	63
11.1. Pavel VI., <i>Humanae vitae</i> (25. července 1968)	63
11.2. Jan Pavel II., <i>Familiaris consortio</i> (22. listopadu 1980)	64
11.3. Benedikt XVI., <i>Deus caritas est</i> (25. prosince 2005)	67
11.4. Benedikt XVI., <i>Sacramentum caritatis</i> (22. února 2007)	69
11.5. František, Promluva na generální audienci (2. dubna 2014).....	70
11.6. František, <i>Amoris laetitia</i> (18. července 2016)	71
11.7. Vybrané texty z KKC k tématu manželství.....	73

Úvod

Již Tertullianovo učení o manželství,¹ kde ve třech jeho spisech (*Ad uxorem*, *De exhortatione castitatis*, *De monogamia*), se primárně věnuje manželství uzavřené po ovdovění, hovoří o nepřijatelnosti opakování manželství. Samozřejmě se na to musíme dívat také očima kontextu dané doby. Jistě, ženemusíme s Tertullianem ve všem souhlasit a ztotožnit se s jeho někdy až radikálními závěry, ovšem není však možné jeho závěry jen tak přejít. Sám svatý Augustin vysoce ocenil manželskou lásku a prvotní cíl manželství.

V dnešním pojetí manželství je i v přípravě na tuto výjimečnou svátost žádoucí, aby snoubenci vnímali historii pohledu na manželství, aby pochopili, že toto dnešní pojetí není žádná samozřejmost, ale že má svoji tradici a konkrétní historii. Na II. vatikánském koncilu (II.VK),² který byl prohlášen za pastorální, se velmi dlouho diskutovalo o manželství. Dlouze se jednalo i o touze přehodnocení vztahu katolické církve k antikoncepci. Výsledný dokument, který z těchto velmi dlouhých a někdy i bouřlivých jednání vzešel, byl nazván *Gaudium et spes*. Tato pastorální konstituce nemá v průběhu dvaceti minulých koncilů obdoby. Autoři předlohy se pokusili obnovit formulaci cílů manželství, aby zdůraznili lásku a vzájemnou pomoc. Předloha mluví velmi jasně o plodnosti jako o cíli manželství. Je naprosto nutné představit lidskou lásku manželů, která zahrnuje duši i tělo, jako pravý cíl manželství. Jeden z papežů, jenž se široce věnoval tématu manželství, byl právě Pavel VI. (po Janu XXIII. hlavní vůdčí, progresivní a reformní postava II.VK), z jehož ruky spatřila světlo světa velmi inspirativní encyklika *Humanae vitae*.³ V tomto přelomovém dokumentu se svatý otec zabývá především soužitím manželských párů v prohloubeném intimním svazku lásky a důstojnosti sexuálního sebeovládání (podrobněji viz. kapitola 9.1.).

Návrat k „počátku“ – to je východisko z krize. Bůh má s člověkem svůj plán od okamžiku stvoření.

¹ KORONTHÁLY, Pavel. *Tertullianova nauka o manželství*, časopis DOXA, II/2016, s. 16.

² II. vatikánský koncil se konal v letech 1962–1965.

³ Encyklika *Humanae vitae* byla vydána 25. července 1968 a jednoznačně odsuzuje umělou antikoncepci a potrat a vyzývá k odpovědnému rodičovství.

Sv. Jan Pavel II. se také velmi věnoval tématu manželství,⁴ toužil znovu spatřit prvotní plán Stvořitele a snažil se odpovědět na otázky týkající se důstojnosti tělesné lásky a odpovědného rodičovství. Hovořil o „nové“ vizi lidské lásky. Rád se setkával s mladými lidmi, manželi, snoubenci, doprovázel je a sám se od nich učil, naslouchal, žehnal jim.

Úplnost, jakou vyžaduje manželská láska, odpovídá také požadavkům, které vyplývají z odpovědného plození. To je zaměřené na vznik nového člověka a přesahuje svou povahou čistě biologickou oblast. Dotýká se struktury osobních hodnot, k jejichž harmonickému rozvoji je nutný trvalý, svorný příspěvek obou rodičů. Toto sebeodevzdání je v celé své pravdivosti možné pouze a jedině v prostoru manželství, ve svazku manželské lásky, na půdě vědomého a svobodného rozhodnutí vstoupit s partnerem do důvěrného, Bohem chtěného společenství života a lásky, které jen tímto způsobem ukazuje svůj pravý smysl.⁵

V současné době aplikuje učení o manželství do běžného života člověka řádné magisterium, čemuž jsem věnoval ve stručnosti závěrečnou část této práce (viz. příloha), aby čtenář mohl nezaujatě posoudit, jaký vývoj v této oblasti nastal v posledních padesáti letech od ukončení II. VK.

Cílem této práce je tedy se pokusit najít odpovědi na některé palčivé otázky dnešní uspěchané doby, jako je například „Proč uzavírat manželství?“, „Stojí to moc peněz“, „Co když se to nepovede a rozvedeme se?“, „Je moderní doba, která nevyžaduje mít partnerský svazek úředně stvrzený“(nejen před tváří Boha), apod. Domnívám se (a dle mých osobních zkušeností nejsem ve svých názorech osamocen), že manželství jako instituce neztratilo (a nikdy neztratí) svůj význam ve společnosti, v rodině, v osobních vztazích, ať je tato společnost více či méně ateistická a v tomto ohledu „pohodlná“ (nebo to o sobě tvrdí). Čili, důvody, PROČ se zabývám právě tímto nesnadným a už vůbec ne jednoduchým tématem, jsou nasnadě.

⁴ Kniha Jana Pavla II. *Teologie těla* se zrodila ze souboru více než 130 katechezí o lidské lásce podle Božího plánu (září 1979 – listopad 1984) a je rozdělena do šesti cyklů: počátek, vykoupení srdce, vzkříšení těla, křesťanské panenství, svátostná povaha manželství, láska a plodnost.

⁵ JAN PAVEL II, *Familiaris consortio*, apoštolská adhortace O úkolech křesťanské rodiny v současném světě, článek 11. Zvon, Praha, 1992.

1. Význam a pojem manželství

Manželství bylo ve staré době protikladem svobodného stavu a jednalo se především o sňatek mladých lidí, jak je tomu ostatně i dnes. Na základě slov *mladoženka*– nevěsta, novomanželka a *mladoženník*–ženich, novomanžel bylo vzniklo abstraktum *mladoženstvo/maldoženstvo*. Tento dlouhý termín byl později zkrácen vypuštěním slabiky „do“ a vzešlo staročeské *malženstvo*. Vznikly pak zpětné útvary *malžen* – *malženka*. Snadno v nich nastal přesmyk „l–n > n–l“. Postupem času slova manžel, manželka, manželství byla nakonec přejata ve svém významovém a sdělovacím potenciálu, který si v nezměněné podobě uchovala dodnes.⁶

Písmo svaté zasazuje manželství do ráje, a to jako nejstarší Boží ustanovení. Proto manželství v žádném případě není důsledkem Adamova hříchu, ale nejstarším řádem Boha Stvořitele, který je ustanovitelem a posvětitelům manželství.⁷ Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejnuitnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.⁸ Sám sv. Jan Pavel II. ve své apoštolské adhortaci *Familiaris consortio* přirovnává křesťanský sňatek k liturgickému úkonu, jejímž prostřednictvím oslavuje Stvořitele.

Jako všechny svátosti, které jsou určeny k posvěcení člověka, k vybudování Kristova těla a k Boží oslavě, je křesťanský sňatek sám o sobě liturgický úkon oslavy Boha v Ježíši Kristu a v církvi. Uzavřením sňatku vyznávají křesťanští manželé svou vděčnost Bohu za udělený vznešený dar, že ve svém manželství a rodinném životě směji napodobovat lásku samotného Boha, lásku Boha k lidem a lásku Krista k jeho Snoubence církvi.⁹

Přísně teologicky vzato, svátost manželství si vyjádřením souhlasu udělují ti dva pokřtění snoubenci navzájem a kněz jim k tomu dává požehnání. Také Katechismus katolické církve ve svém sedmém článku Svátost manželství, odstavec I. Manželství v Božím plánu jasně sděluje, že manželský svazek je povýšen samotným Ježíšem

⁶ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*, s. 351.

⁷ Gn 1,28.

⁸ CIC, kán. 1055 §1.

⁹ JAN PAVEL II, *Familiaris consortio*, článek 56.

Kristem na svátost.¹⁰ V jedné části své apoštolské adhortace *Familiaris consortio*, se Jan Pavel II. snaží vybídnout a apelovat na čtenáře (manžele), aby nezapomínali, že nás Kristus miloval – miluje nezištnou a vše přesahující nekonečnou láskou. A takovou lásku máme dávat i jeden druhému,¹¹ neboť odpověď křesťana na Boží volání k víře v jediného Boha je „ano“ Bohu skrze Ježíše Krista v Duchu Svatém. Nejdůležitějším pramenem, ze kterého poznáváme Boží vůli je poselství evangelia.

Manželství pokřtěných je takto skutečným znamením nové a věčné smlouvy, potvrzené Kristovou krví. Duch, kterého vylévá Pán, dělá srdce novým a uschopňuje muže i ženu, aby se navzájem milovali, tak jako Kristus miloval nás. Manželská láska tím dosahuje plnosti, ke které je vnitřně určena. Stává se totiž zvláštním, specifickým způsobem, jímž jsou manželé účastni na samotné lásce Krista, který se obětoval na kříži, a jsou povoláni, aby z této lásky žili.¹²

Manželství spočívá v následujících čtyřech aktech. Za prvé je to úmluva, neodvolatelný osobní souhlas, kterým se dva lidé navzájem sobě dávají a přijímají. Je závazná pro obě strany. Za druhé je to potřeba, protože manželství musí být symetrickým vztahem. A za třetí symetrie, přestože nikdy nemůže být absolutní, musí v manželství být. Proto je nutný neodvolatelný souhlas dvou lidí, kteří se rozhodli ke společnému životu. A konečně nerozlučitelnost manželství, jež je založena právě na tomto neodvolatelném souhlasu, vycházejícím z předpokladu, že člověk je v zásadě schopen dát se úplně jen jednou, jen jednou úplně přijmout druhého člověka. Manželství je zákonné spojení muže a ženy v jediném životním společenství: „přilne muž k manželce své a budou dva tělem jedním“ (Gn 2,24). Kniha Genesis uvádí, že muž a žena byli stvořeni pro manželství. Tím se otevírá velká stvořitelská perspektiva lidské existence, zakořeněná ve vědomí lidstva. V době, ve které Bůh daroval svému lidu Zákon, je instituce manželství už vzdálená původnímu ideálu, a dokonce obsahuje ústupky ve věci nerozlučitelnosti manželství. Mojžíš, aby zabránil vraždám, a ještě větší krutosti povolil svému lidu rozluky (Mt 19,8).¹³ Jako nejcennější hodnotou zůstává plodnost, které je podřízeno absolutně vše. Jakmile je trvání rodu zajištěno,

¹⁰ „Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplodění a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost“ (KKC, článek 1601).

¹¹ „To je mé přikázání, abyste se milovali navzájem, jako jsem miloval já vás“ (J 15,12).

¹² JAN PAVEL II, *Familiaris consortio*, článek 13.

¹³ „Pro tvrdost vašeho srdce vám Mojžíš dovolil propustit manželku. Od počátku to však nebylo“.

začínají se objevovat prvky starobylého zvykového práva, jež je na hony vzdáleno ideálu z knihy Genesis (1–2).Novozákonní pojetí manželství je přímo spojené s tím, jakou koncepci hlásal Ježíš, jenž tím vydával svědectví hodnotám nadřazeným manželství jako takovému. Ježíš se při svém hlásání nerozlučitelnosti opírá o původní Stvořitelův záměr (Mt 19,1–9), nikoli však o Mojžíšův Zákon. Nespokojuje se ale pouze s návratem k původní dokonalosti manželské instituce, nýbrž ji staví na Nové smlouvě, uzavřené v jeho vlastní krvi, jako základu Božího království. V této smlouvě se On stává ženichem své nevěsty církve a křesťané, jež jsou v důsledku křtu chrámem Ducha Svatého, mají manželství pojímat jako „velké tajemství vůči církvi a vůči Kristu“(Ef 5,32).¹⁴Manželské společenství a manželské štěstí jsou příslibem a předznamenáním spásy, ke které Bůh povolává lidi.Společenství manželské lásky mezi mužem a ženou je nejintimnějším společenstvím, které mezi lidmi existuje. Velice výstižně propojuje a dává do souvislosti Jan Pavel II. milost křtu a svátost manželství.

Vlastním pramenem a jedinečným prostředkem k posvěcení je pro manžele a křesťanské rodiny svátost manželství. Navazuje na posvěcující milost křtu,¹⁵ kterou dovršuje. Dar Ježíše Krista není vyčerpán přijetím svátosti manželství, nýbrž doprovází manžele po celý život.¹⁶

II.VK neváhá přirovnat manželství ke „svěcení“, k daru uschopňujícímu naplnit poslání manželů v manželském svazku i v rodičovství. Moderní doba přinesla, pokud jde o manželství, ustanovení, umožňující rozvázání manželského společenství a právní zánik manželství i za života obou manželů.

¹⁴ Jen Maria a Josef se stali prvními svědky plodnosti Ducha, protože prožili tajemství početí a narození Krista. „Dítě, které počala je z Ducha svatého“(Mt 1,20).

¹⁵ Křest nás připodobňuje ke Kristu. „Neboť my všichni jsme byli pokřtěni jedním Duchem v jedno tělo“(1 K 12,13).

¹⁶ JAN PAVEL II, *Familiaris consortio*, článek 56.

2. Přehled biblického učení o manželství v katolické tradici

Tato kapitola obsahuje stručné pojetí instituce manželství tak, jak ji chápe Starý a Nový zákon, aplikaci manželství do tehdejší společnosti a kultury v souladu s katolickou tradicí. Závěr této kapitoly obsahuje ještě stručné shrnutí tohoto pojednání.

2.1. Pojetí Starého zákona

Katolická církev chápe manželství jako trvalý vztah muže a ženy, ke kterému se rozhodli svobodně a na celý život, z něhož chtějí přivést na svět děti a chtějí ho žít s Boží pomocí, nejen z vlastních sil.

V pojetí Starého zákona bylo manželství vysoce privilegovaným stavem a bylo těžké pochopit ideál zdrženlivosti. Ve starozákonních zprávách se autoři navracejí nazpět k původní vůli Boha Stvořitele. V tomto prvotním stavu se manželství odkazovalo na původ člověka z Boha, a právě v něm se mu dostává Božího požehnání. Cizoložství a smilstvo sice představují vztahy, které Bůh neustanovil a neuznává je, ale polygamie ve Starém zákoně není sexuálně nemravná, protože jde o uznávaný sexuální vztah, i když je krajně nevhodná. Manželství je zákonné spojení muže a ženy v jediném životním společenství: „...přilne (muž) ke své ženě a stanou se jedním...“ (Gn 2,24). Manželství jako takové ukazovalo na danou jednotu přirozenosti, milosti, stvoření, lásky a smlouvy, kde ale Adamův hřích zavinil ztrátu prvotního společenství se Stvořitelem a v důsledku čehož manželství si nese ztrátu milosti.¹⁷ Křesťanská církev ve svých nelehkých počátcích vyrostla z židovských kořenů. Institut rozvodu měli k dispozici jak pohané, tak Židé, a to vždy pro muže, pro ženy jen v některých případech. Cizoložství manžela nebylo tak závažně posuzováno, jako cizoložství ženy, jelikož žena svým jednáním mohla způsobit to, že rodinný majetek zdědí děti jiného muže. Čili pragmatické, majetkové a ekonomické důvody. Právně vzato, v prvních staletích neexistovala žádná, byť jakákoliv křesťanská forma manželství. Brzy se tedy projevila nutnost začít s vývojem kanonického práva, které bylo ovšem třeba dát do souladu s tehdejší právní situací ve společnosti. V tehdejší římské společnosti existovaly tři skupiny různých forem manželského svazku. Byli tu křesťanští konvertité, kde jejich

¹⁷ Slova prokletí, která vyřkl Hospodin hadovi, ženě a Adamovi jasně vyjadřují onu ztracenou milost Boží (Gn 2,25–3,24).

původní pojetí manželství mělo zcela pohanskou formu. Dále zde byli tzv. „křesťané od kolébky“, jež vyznávali a zaváděli pojetí manželského svazku tzv. „v Pánu“, ne pouze z chťiče či žádostivostitěla. Toto pojetí lze nalézt již v učení biskupa Ignáce z Antiochie¹⁸ (2. století), kde se uvádí, že sňatek měl již v té době formální uznání a požehnání křesťanské obce, a to v osobě biskupa. A v neposlední řadě to byla velká skupina lidí, kde jejich uzavřená manželství byla postupem času právně akceptována. Bylivšak zde někteří křesťané, kteří nebrali plození potomstva pouze jako přirozený koloběh života a smrti,¹⁹ ale tělesné milování se mělo integrovat do podoby lásky citové, jak píše sv. Augustin, nákloností uctivé lásky (*pia caritas*), tzn. jakýmsi laskavým přátelstvím mezi manželi. Příkladem může být pasáž z Janova evangelia, kde Ježíš takto promlouvá ke svým učedníkům: „Toto je mé přikázání, abyste semilovali navzájem, jako já jsem miloval vás. Nikdo nemá větší lásky než ten, kdo položí život za své přátele“.²⁰

Starý zákon obsahuje dvě zprávy o ustanovení manželství. V knize Genesis (1,1–2,4) Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, jako svůj obraz, aby byli obrazem Božím, tedy jako celek je stvořil. Druhá zpráva taktéž v knize Genesis (2,4–25) hovoří o tom, jak Stvořitel nejprve vytvořil člověka (muže), požehná mu a svěřuje mu vládu nad zemí a veškerými tvory. Až poté, mu stvořil jako „pomoc jemu rovnou“ ženu, a to z Adamova žebra. Pak jim požehnal. Požehnání Boží je zde zcela konkrétní a týká se primárně plození, kde plodivá schopnost lidského páru zahajuje etapu lidských dějin spásy. Zcela zřetelně z obou zpráv vyplývá, že muž opustí své rodiče a bude žít se svou ženou jednotě a plnosti, stanou se jedním tělem, jak ve spojení tělesném, tak dvou srdcí, duší a v narozeném dítěti, které se stane plodem jejich spojení. Což ovšem znamená monogamii. Ale jak je uvedeno výše, polygamie v zájmu rozmnožení rodu nebyla výjimkou.

2.2. Pojetí Nového zákona

V Novém zákoně Ježíš sice nikde neodsuzuje přímo polygamii, ale jeho nauka je jasná. Monogamní svazek a nerozlučitelnost manželství. „Takže již nejsou dva, ale jeden“ (Mt 19,6). Ježíš označuje rozvod a následující sňatek za cizoložství (Mt 19,9).

¹⁸Ad Polycarpum, 5.2.

¹⁹ŘEHOŘ Z NYSSY, 14. století.

²⁰J 15,12–13.

Kristus se navrácí ve svém hlásání k původnímu stavu, k naprosté monogamii a polygamie má charakter hříchu. Polygamie s sebou nese těžkosti, vede k vzniku žárlivosti v rodině. Bůh sám posvěcuje svobodnou volbu muže a ženy a spojuje je v nerozlučitelný svazek jednoty. Není možná rozluka, či zapuzení ženy, kterou připouští Zákon, protože oba dva před Bohem tvoří jedno tělo. V případě cizoložství existuje „proslulá výjimka“, kde se pravděpodobně nejedná o rozvod, ale o ukončení nelegitimního spojení, nebo o rozchodu manželů, kteří ale nadále zůstávají vázání, a tudíž se nemohou znovu vdát či ženit. Ježíš staví manželství na nový základ Božího království. Základem manželství je manželská láska. Ježíš sám sebe přirovnává k ženichovi (Mk 2,18–20; J 3,29), království Boží ke svatební hostině (Mt 22,2–12; 25,1–13; L 12,35nn) a církvev ke své nevěstě (Zj 19,7nn; 21,2.9; 22,17). Jinými slovy, manžel má představovat Krista a žena církvev. Jak řekl Vilém Farel:²¹ „Bůh chtěl, aby svaté manželství bylo tajemstvím, znamením a zpodobněním našeho spasení, našeho blaha a našeho vítězství“, ato vše znamená následující.²²

1. Křesťanská manželská dvojice má misijní úkol. Svým vystupováním a chováním má zjevovat pravdu o každém manželství, že je svědectvím o vyvolení.
2. Manželství je neseno láskou nikoliv erotickou, ale takovou, která je jednou z podob lásky k bližnímu. Je darováním sebe sama, proto je třeba, aby se manželství uzavíralo „v Pánu“, tzn. v církvi, nebo „ve jménu Páně“.
3. Manželství je přísně monogamické, protože Ježíš Kristus má a může mít jen jednu manželku.
4. Manželství je nerozlučitelné, jako je nerozlučitelné spojení mezi Ježíšem Kristem a církvi: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Mt 19,6).
5. Manželská dvojice tvoří hierarchii, podobné té, která spojuje Ježíše Krista, jako hlavou, s jeho tělem, kterým je církvev. Podobně je muž hlavou ženy, tzn. tím, kdo dává smysl jejímu bytí. Naopak žena je tělem nebo slávou svého muže, vyjadřuje jej a dává najevo, čím její muž je (jako církvev vyjadřuje Krista).

V dekretu pro Armény²³ se více využívá spojení s patristickou a scholastickou teologií svátostí, kde se zdůrazňuje spojení Krista a církvev v souvislosti se svátostí

²¹ FAREL, Vilém. † 1565, kazatel v Ženevě, stoupenec Kalvínův.

²² MANKOWSKI, Paul. *The Lord's Teaching of Divorce and New Marriage in Biblical Texts. Remaining in the Truth of Christ*. San Francisco: Ignatius Press, 2014, s. 29–47.

²³ Při unii Říma s Armény Florentský koncil roku 1439 vydal dekret, v němž jako společnou tradici víry mj. cituje „*sedm svátostí Nového zákona*“, mezi nimi i manželství.

manželskou. Dnešní Kodex kanonického práva na rozchod manželů myslí v ustanovení hlavy devět: Odloučení manželů (článek I.), který nese název Zrušení manželství. Kánon 1141 praví, že „uznané a dokonané manželství nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti“. Dále hned následující kánon 1142 uvádí, že „nedokonané manželství mezi pokřtěnými...může zrušit papež, a to ze spravedlivého důvodu, na žádost obou stran nebo jen jedné, i proti vůli druhé strany“. Katolická církev se drží výkladu, že Kristova slova opravňují rozluky, ale nikoli nový sňatek. Kristus sám nás jistým způsobem od počátku vede za hranice dědičné hříšnosti člověka až k jeho prvotní nevinnosti. Nicméně mezi protestanty a katolíky panuje přesvědčení, že apoštol Pavel v prvním listu Korint'ánům(1 K 7,10–16) uvádí další důvod k rozvodu. Když se jeden z partnerů v pohanském (sekulárním) manželství obrátí ke Kristu, nemají jeden druhého opouštět. Pokud ale nevěřící trvá na tom, že obráceného křesťana opustí, bratr nebo sestra nejsou v takových případech vázáni. To znamená, že jsou svobodní uzavřít nový sňatek. Tento další důvod, který lze používat jen velmi omezeně, se nazývá „pavlovské privilegium“.

Dogmatická teologie klade u svátosti manželství důraz na nerozlučitelnost, monogamii a plodnost, které se uskutečňuje v dětech a s tím je neoddělitelně spojena jejich výchova ve víře. Morální teologie naproti tomu nahlíží na manželství více z pohledu teologické antropologie a odpovědného rodičovství. Pastorační teologie primárně staví do popředí podporu svátostného svazku manželského a péči o něho, na straně druhé se snaží pečovat o rozvedené a ty, kteří po rozvodu vstoupili znovu do nového manželství. Rozlišujeme tedy následující čtyři elementární možnosti.

- 1) Rozvedení, odděleně žijící – mnozí se od církve odvracejí, neboť se mylně domnívají, že jsou z církve vyloučeni.
- 2) I ti rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek, nadále patří církvi a jsou stejným způsobem zváni k bohoslužbě a na všechny ostatní církevní akce, jako všichni ostatní křesťané.
- 3) Rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek, nemohou podle platného církevního pořádku přistupovat ke svátostem.²⁴

²⁴ „Nový sňatek rozloučených, dokud ještě žije právoplatný manžel, porušuje Boží plán i zákon, kterému učil Kristus. Tito znovu oddaní rozloučení, nejsou odloučení od církve, a však mohou

- 4) Církev již delší dobu otevřela přístup k eucharistii rozvedeným – kteří uzavřeli nový sňatek – a to v případě, že sice spolu sdílejí úzké životní společenství, avšak s ohledem na osobní poměry žijí jako bratr se sestrou – to jest zdrženlivě.

Závěrem se tedy může konstatovat, že ve starozákonní době je sice manželství vysoce ceněno, avšak není na něho pohlíženo jako na svátost, není nemorální polygamie, protože se jedná o uznávaný sexuální vztah, i když je samozřejmě nežádoucí a Bůh takový vztah muže a ženy neustanovil a neuznává jej. Ze dvou starozákonních zpráv o ustanovení manželství (Gn 1,1–2,4; 2,4– 25) vyplývá, že muž jednou odejde od svých rodičů, aby se svojí ženou vytvořili nové společenství – rodinu ve vzájemné jednotě jak v oblasti ducha, tak v oblasti duše a těla. To ale znamená monogamii.

V době novozákonní Ježíš Kristus jasně hlásá naprostou monogamii, nerozlučitelnost manželství a polygamii prohlašuje za hříšnou. Tak jako Pán Ježíš může mít jen jednu manželku (Církev), tak i muž může mít pouze jednu ženu. Rozvod manželství a následný sňatek považuje za cizoložství. Naprostým základem manželského svazku je manželská láska. Sám náš Pán sebe prohlašuje za ženicha, Církev za svoji nevěstu a Boží království ke svatební hostině. Muž má tedy představovat Pána Ježíše a žena Církev. Z tohoto postavení zcela logicky vyplývá, že manželství je nerozlučitelné, tak jako je nerozlučitelný vztah mezi Ježíšem Kristem a Církví. Nicméně v současném moderním světě, který má na manželství ne zcela příznivý vliv, v období rozvodů a opětovných sňatků je křesťanská katolická církev při jednání s obrácenými a kajícími členy často nucena přijímat situaci takovou, jaká je. Obrácený, který už byl rozveden, ať už z jakýchkoli důvodů, a jenž se znovu oženil, se nemůže vrátit k původnímu partnerovi, a proto současné manželství nelze označovat jako cizoložné.

přístupovat k přijímání eucharistie. Budou žít svůj křesťanský život zvláště tím, že budou vychovávat své děti ve víře“ (KKC, článek 1665).

3. Manželství a Starý zákon

Starý zákon se instituci manželství věnuje v několika následujících knihách. V první řadě se jedná o knihu Genesis,²⁵ dále pak kniha Tóbiáš,²⁶ následuje Přísloví,²⁷ Píseň písní,²⁸ Sirachovec²⁹ a prorok Jeremiáš.³⁰

Starý zákon se obecně dívá na manželství jako na „patriarchální mocenskou strukturu, která sloužila v první řadě k zachování rodinného klanu“. V tomto smyslu musíme chápat i zřízení levirátu,³¹ konkubinátu (Gn 16) a přechodné polygamie. Proroci sehráli velice důležitou roli v tom, že vrhli nové světlo na původní Boží plán s manželstvím. A to především Ozeáš,³² Izajáš,³³ Jeremiáš³⁴ a Malachiáš.³⁵ Ti totiž trvali na přesvědčení, že jednota muže a ženy symbolizuje Boží smlouvu s vyvoleným národem. Následně opakovaně osvětlovali hodnoty vzájemné lásky, věrnosti a nerozlučitelnosti, jak jsou charakteristické pro lásku Hospodina k Izraeli. Malachiáš poukazuje na kladný účinek, jaký by mohlo mít prorocké poselství na lidské manželství, především pak na situaci žen. Ve světle této prorocké tradice bychom měli číst i Píseň písní. Ta představuje znovuzrození pohledu na lásku jakožto „erós“ – přitahování muže ženou (v tomto případě výslovně i přitahování ženy mužem); je to nejstarší zpráva o stvoření. Autor Písně písní vychází z niterné zkušenosti náboženských dějin svého národa, ve kterém proroci přirovnávají lidskou lásku ke svazku Boha a Izraele.

Z časových a kapacitních důvodů se budeme detailněji věnovat vybraným pasážím knih Genesis, Deuteronomium, Píseň písní a Tóbiáš.

3.1. První kniha Mojžíšova – Genesis (Gn) 1,26–31

První stránky knihy Genesis zahrnuje popis prvotní nevinnosti člověka, štěstí a jeho pádu. Boží dílo vrcholí stvořením člověka, jemuž dává mu své požehnání a svěřuje mu

²⁵ Gn 2,18–24: „A budou jeden člověk“; 24.48–51.58–67: „Izák si zamiloval Rebeku tak, že jiutěšil ze ztráty své matky“.

²⁶ Tób 7,6–14: „Pán nebes ať je k vám dobrotivý, ať vám dá svou milost a pokoj“; 8,4b–8: „Abychom se oba spolu ve zdraví dožili vysokého stáří“.

²⁷ Př 31,10–13.19–20.30–31: „Žena, která ctí Hospodina, zaslouží si chválu“.

²⁸ Pís 2,8–10.14.16a; 8,6–7a: „Silná jako smrt je láska“.

²⁹ Sir 26.1–4.16–21: „Vycházející slunce, to je krása dobré ženy v uspořádaném domě“.

³⁰ Jr 31,31–32a.33–34a: „Sjednám s Izraelovým a Judovým domem novou smlouvu“.

³¹ Levirátní manželství znamená, že se vdova nesmí vdát mimo rodinu, nesmí si vzít nikoho jiného než bratra svého zemřelého manžela (Dt 25,5–10).

³² Oz 2,16 srov. Iz 54,8: „Naděje překypující znovuzrození původního pouta lásky“.

³³ Srov. Iz 62,5: „Plnost radosti svatebního dne“.

³⁴ Srov. Jr 2,2: „Krása lásky v prvotní fázi zamilovanosti a namlouvání“.

³⁵ Mal 2,14–15: „...nebuď nevěrný manželce svého mládí“.

vládu nejen nad zemí, ale také nad ostatními tvory.³⁶ Má kosmologický charakter, Hospodinovo stvořitelské dílo vrcholí stvořením člověka na zemi společně s viditelným světem. Je zde zřetelně slyšet osobní rozhodnutí: „Učiňme člověka“. Hospodin zde mluví v plurálu. Mnozí exegeté v tom vidí odkaz na Nejsvětější Trojici.³⁷ Ale spíše je plurálem vyjádřena slavnostní forma osobního Stvořitelova rozhodnutí. „Jako muže a ženu je stvořil“ – teprve v tomto případě je člověk celým člověkem, schopným naplnit své poslání, které mu určil Hospodin. Tím že jsou oba nazváni člověkem (muž i žena), jsou si rovni a jednotní před Bohem.³⁸ Je odmítnut každý pokus o sebezbožnění člověka důrazem na stvořenost, klade se důraz na naprosté manželské sebe-darování, sebe-oddání se jeden druhému.

První kapitola Genesis vytvořila opěrný bod a pevný základ pro metafyziku, antropologii a etiku. *Ens et bonum convertuntur* = bytí a dobro se sbíhají.

3.2. Gn 2,18–25

Druhá kapitola knihy Genesis prezentuje stvoření člověka zvláště v aspektu jeho subjektivity. Tato subjektivita odpovídá objektivní skutečnosti člověka, stvořeného, „aby byl Božím obrazem“. Druhý popis člověka je zasazen do kontextu prvotní nevinosti a prvotního hříchu. „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou“ (Gn 2,18). Problém samoty se projevuje pouze v kontextu druhého vyprávění o stvoření člověka, první vyprávění tento problém nezná.³⁹ Hospodin učinil svazek muže a ženy svým darem. Bůh staví vztah muže a ženy na rovinu, která je podobná vztahu Boha k člověku a Krista ke své církvi. Žena je člověku darem, nikoli však kořistí. Bůh sám ženu přivádí k muži a ten ji z Božích rukou radostně přijímá, vidí v ní bytost sobě rovnou. „Oba, muž i žena byli stvořeni pro manželství“ (Gn 2,24). Tím se otevírá velká stvořitelská perspektiva lidské existence, zakořeněná ve vědomí lidstva. Jestliže si muž a žena přestanou být navzájem nezištným darem, jakým byli jeden pro druhého v tajemství stvoření, tehdy poznají, že jsou nazí. Tehdy se rodí stud. Jestliže se nestyděli, chce se tím říci, že byli spojeni vědomím daru. Ukazuje to na neporušené vztahy. Jedná se o stav bez viny. Vnitřní nevinost jako „čistota“ znemožňovala, aby

³⁶ STARÝ ZÁKON. *Genesis*. Překlad s výkladem, Praha: Kalich, 1968, s. 23–24.

³⁷ Tamtéž, s. 24.

³⁸ Tamtéž, s. 25.

³⁹ Tamtéž, s. 34.

byl jeden druhým snížen na pouhý předmět. Po prvotním hříchu ztratí muž a žena milost prvotní nevinnosti.⁴⁰

Jako pomyslná tečka je připojeno slovo, které charakterizuje a vyjadřuje spojení muže a ženy v manželství. V době patriarchálního řádu nebylo možné, aby muž opustil své rodiče pro ženu, kterou si dokonce mohl koupit. Muž opustí rodiče, aby se svojí ženou vytvořili nové společenství – rodinu ve vzájemné jednotě jak v oblasti ducha, tak v oblasti duše a těla. Právě tato nerozlučitelná jednota je podstatou manželství a paralelně obrazem vztahu Ježíše Krista ke své církvi, jako nevěstě. Bůh o člověka otcovsky pečuje a stará se o něho, aby mu vše připravil a dal na této naší zemi právě proto, aby člověk mohl žít láskyplně, pokojně, plně a radostně. Žena je muži darem, nikoli jakousi kořistí. Sám Stvořitel ženu muži přivádí a muž tuto Boží pomoc radostně přijímá z Jeho rukou a ženu vidí jako sobě rovnou bytost.⁴¹

*Žádné rozdělení v duchu, ani v těle, nýbrž opravdu dva v jednom těle. Kde je jedno tělo, tam je také jeden duch.*⁴²

Jak KKC, tak i Tertullian⁴³ ve své druhé knize *Ad uxorem* („Manželce“) popisuje nádhernou chválu křesťanského manželství. Chce čtenářům vylíčit štěstí manželství, které je v pokoře uzavřeno před Bohem v církvi, požehnáno, stvrzeno eucharistickou obětí a které je Bohu Otci pro radost.

3.3. Pátá kniha Mojžíšova – Deuteronomium (Dt)24,1–24,4

Podobně jako v Matoušově evangeliu (Mt 19,3–7), kde farizejové pokoušeli Ježíše svými otázkami týkající se manželské rozluky, tak i zde jde o povolení propustit ženu. Jakoby zcela samozřejmě se mluví o rozlukovém listu a v tichosti se předpokládá a připouští, že muž tak může a smí ženě dát rozlukový lístek. Ale to důležité se nachází až v samotném závěru tohoto oddílu. Muž již nemůže z domu propuštěnou ženu vzít zpět, neboť by to byla „...ohavnost před Hospodinem“ (Dt 24,4).

⁴⁰ STARÝ ZÁKON. *Genesis*. Překlad s výkladem, s. 35.

⁴¹ Tamtéž, s. 34.

⁴² TERTULLIÁN, *Ad uxorem*. II, VIII, 6–8: CCL I, 393.

⁴³ QUINTUS SEPTIMUS FLORENS TERTULLIANUS (*160 – †220), jeden z nejvýznamnějších latinsky píšících křesťanských spisovatelů přelomu 2. – 3. století.

Důvod k podání rozlukového listu ženě je velmi vágní, nekonkrétní, doslova se uvádí „nějaká nahota“, která je blíže nespecifikovaná. Výklady rabínů jsou velmi subjektivní, a tudíž nemohou být brány jako validní. Někteří z nich se domnívají, že šlo o nějakou tělesnou vadu či o nějaké jakési provinění ženy. Nicméně je velmi nepravděpodobné, že by se jednalo o manželskou nevěru, protože ta byla trestána v té době smrtí ukamenováním. V praxi byla muži ponechána značná volnost. Žena, jež byla mužem propuštěna a znovu se provdala, nemohla být svým prvním mužem přijata zpět, neboť byla pro něho navždy „poskvrněna.“ Pro muže oženit se znamenalo stát se vlastníkem ženy. Muž byl pánem ženy a podle toho se ženou muž zacházel. Sirachovec nabádá muže, aby odešel od ženy, která ho neposlouchá (Sir 25,26). Chamurapiho zákoník uvádí, že muž může svoji ženu propustit, za předpokladu určité rozvodové formule, ale nastává mu povinnost odškodnit ji. Naproti tomu Ježíš zdůrazňuje naprostou nerozlučitelnost manželství (Mt 5,31n). Propuštěním ženy by ji muž uvedl do cizoložství a ten, kdo by se s ní oženil, by také cizoložil.

3.4. Dt 22,13–23,1

Nemohu pominout tuto část páté knihy Mojžíšovy, ve které se Zákon ujímá ochrany dobrého jména žen i neprovdaných dívek. Vztahy mezi mužem a ženou jsou tímto regulovány a vedeny příkazovou formou kasuistického práva, tzn. pro jednotlivé případy. Primárně mají chránit pověst žen a lze je rozdělit do následujících čtyř částí.

- 1) Muž obžaluje ženu, že nevstoupila do manželství jako panna a on se cítí podveden a oklamán. Vyjde-li ovšem najevo nepravdivost a nepodstatnost mužovy obžaloby (předložení roušky potřísněné panenskou krví), musí onen muž zaplatit odškodné otci té ženy (může dojít i k tělesnému trestu) a navíc je mu odebrána možnost propustit svou ženu. Je-li ovšem obvinění pravdivé a nelze dokázat opak, pak je ona žena je ukamenována před otcovým domem.
- 2) Aby byla žena i muž chráněni před nejrůznějšími svody v oblasti sexuálních vztahů, musel Hospodin ženu a muže pod tvrdými tresty ochraňovat.⁴⁴
- 3) Toto ustanovení se týká případného znásilnění ženy nebo dívky, která byla již zasnoubena. Tehdejší Izraelský lid pohlížel na zasnoubenou ženu, jako na jižvdanou. Pohlavní styk s takovou ženou znamenal opět trest smrti. Rozdíl byl

⁴⁴ Soulož s vdanou ženou znamenala pro oba trest smrti, což signalizuje tehdejší pohled na svazek manželský, jako na posvátnost.

pouze v tom, když ke znásilnění došlo ve městě. Muž byl k smrti odsouzen v každém případě, žena – pakliže ke skutku došlo mimo obydlenu část, kdy se předpokládalo, že se nemůže dovolat pomoci, byla bez viny. Skutek muže je v takovém případě posuzován jako vražda. Došlo-li k takovému činu ve městě, jsou odsouzeni k smrti oba, protože se předpokládalo, že se v takovém případě žena může dovolat pomoci. Jinak je tomu u dívky nezasnoubené. Jsou-li při pohlavním styku přistiženi, muž si ženu musí vzít za manželku a nikdy jí nesmí propustit, navíc je muž povinen zaplatit otcí té dívky padesát stříbrníků – ovšem nikoli jako pokutu, nýbrž jako „věno“.

- 4) Přísný zákaz sňatku s nevlastní matkou. Tento zákaz je vysloven bezpodmínečně a zásadně. Skutek je hodnocen jako zhanobení otce a zvrácenost takového skutku staví oba dva na roveň pohanům, u kterých je takovéto jednání běžné v kultech plodnosti. Takový styk je zároveň i zneuctěním jejího muže, což volá opět po trestu. Zákaz je zde vysloven naprosto zásadně a bezpodmínečně.

Z výše uvedených příkazů (kasuistické právo) vyplývá, že se zcela zásadně dotýkají případů, které mohou mezi mužem a ženou (té doby) reálně nastat. Právě v této oblasti (sexuální) byl lid Izraele neustále ohrožován nejrůznějšími svody svého přirozeného prostředí, a právě proto musel být přísnými příkazy a tresty jednak chráněn a jednak držen v určitých mantinelech společenského chování. Zákonná ustanovení, která nás bezprostředně zajímají v souvislosti s touto prací, úzce a specificky odkazují na staré a trvalé základy víry a života.

3.5. Píseň písní⁴⁵

Mezi starozákonnými knihami velmi zvláštním a ojedinělým způsobem jedinečně vyniká kniha Píseň písní. Interpretace této knihy má několik rovin. Od roviny erotické přes milostnou až po rovinu „mystickou“, která v ní spatřuje popis lásky mezi Bohem a Izraelem, mezi Bohem a církví, mezi Bohem a duší, mezi Bohem a Marií apod. Píseň písní představuje znovuzrození pohledu na lásku jakožto „erós“⁴⁶ – přitahování muže ženou (v tomto případě výslovně i přitahování ženy mužem); je to nejstarší zpráva o stvoření. V dané souvislosti je třeba zmínit dva důležité aspekty. Za prvé „erós“ je jakoby zakořeněn v přirozenosti člověka, Adam hledá „opouští svého otce i matku“,⁴⁷ aby našel ženu, neboť pouze ve vzájemném spojení představují kompletní lidství stávají se „jedním tělem“. Neméně důležitý je také druhý aspekt, jenž na základě zaměření obsaženého ve stvoření odkazuje „erós“ člověka k manželství, což je svazek charakterizovaný jedinečností a definitivností. Tak, jedině tak se realizuje jeho niterné zaměření. Obrazu monoteistického Boha odpovídá monogamní manželství. Muž a žena se stávají „jedním tělem“, jsou spojeni v jednu jedinou existenci. Lásky k Bohu a lásky k bližnímu jsou tedy sjednoceny. Znázorňuje a opěvuje poetickou formou lásku mezi mužem a ženou. Jedinečnost lásky je základním motivem této oslavné písně. Celá je chválou na láskyplný vztah muže a ženy, snoubence a snoubenky, ženicha a nevěsty. Člověk potřebuje vzor a jako takový je zde pro něho, jako nezasloužený dar, Boží láska. Ale tento dar Boží lásky, je člověk schopen pochopit, až z vlastní věrné lásky ke své milované osobě.

⁴⁵Sv. Bernard z Clairvaux (*1090 – †1152) byl významný středověký teolog, mystik, „druhý zakladatel“ cisterciáckého řádu (r. 1098) a roku 1830 byl prohlášen papežem Piem VIII. za učitele církve. Vytvořil nejrozsáhlejší a ve středověku též nejrozšířenější dílo, které nese název „Kázání na Píseň písní“. Sv. Bernard nechtěl vytvořit historicko – kritickou exegezi, nýbrž mu šlo o duchovní pochopení Písně písní. O její dvojí rozměr: ekleziologický (duchovní život církve) a mystický (duchovní život jednotlivce). První část tohoto Bernardova díla byla v Čechách vydána v roce 2009 a druhá v roce 2012 a to díky PhDr. Markétě Korontályové, která přednáší latinu na katedře biblických věd Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy, jako odborná asistentka.

⁴⁶Rozlišují se dvě dimenze lásky. „Eros“ – termín pro tzv. „světskou“ lásku (láska vzestupná). Ovšem Bůh nás nezaslouženě vášnivě miluje skutečnou láskou a tak je „erós“ natolik očištěn, že se slévá s druhou dimenzí lásky a tou je tzv. „agapé“ (sestupná láska), což je výraz pro lásku, která na víře stojí a je jí utvářena. Tato dvě pojetí lásky bývají často stavěna do protikladu. Ve skutečnosti „erós“ a „agapé“ se vzájemně nedají kompletně odtrhnout a dospívají ke sjednocení jediné skutečnosti lásky.

⁴⁷„Proto muž opustí otce i matku a přidrží se své ženy a budou jeden člověk“ (Gn 2,24).

*Ona jediná je holubice moje, moje bezúhonná, jedinečná ze své matky, přečistá z té, jež ji porodila.*⁴⁸

Tento verš vyzdvihují proto, že vyjadřuje „milou“ jako jedinečnou ženu a nevěstu, která je nesrovnatelná s jinými. Milá je bezúhonná. Chválena je její nedotčenost, na rozdíl od harémových dam. Láska vyjadřuje bezúhonnost, nicméně ji zároveň vytváří. Má velmi podobnou sílu jako oběť: „očisťuje“. Podle Písně je milá jedinečná, kromě svého vzatu k milému, také v poměru ke své matce. Pravděpodobně se zde jedná o motiv vztahu matky a prvorozené dcery. A právě obdobou tohoto jedinečného vztahu je vztah k milému. Píseň písni opěvuje takovou lásku, která v sobě nese otisk lásky mateřské, která je neopakovatelná, nezištná a obětavá. A konečně jedinečnost milé oceňují také „dcery“ totožné s „dcerami jeruzalémskými“ i královny a ženiny⁴⁹ stojící v poetické nadsázce po boku milého a blahoslaví tu, kterou si milý vyvolil.⁵⁰ Ženskost určuje od „počátku“ ono tajemství (viz Gn) ve vztahu k poznání člověka. Píseň písni hlásá pravdu lásky, která působí, že sama řeč těla je znovu čtena v pravdě. To je také pravda postupného přibližování se manželů. Je to velmi bohatý text o pravdě lidské lásky a jeho komentář může mít mnoho výkladů a forem. Řeč těla je vložena do jedinečného procesu vzájemného směřování osob, ženicha a nevěsty, jedné ke druhé. Je to proces, který prostupuje celou Písni, hovoří o hledání plném nostalgie a o tom, jak se snoubenci vzájemně nacházejí.

3.6. Kniha Tóbiáš

Tato kniha sice nevykazuje podobné rysy jako Píseň písni, ale ve snubní lásce je hluboce zakořeněn sourozenecký aspekt. Jde o mladého Tóbiáše se Sárrou, jíž nazývá manželkou „příbuznou“ (8,7) a o jejich modlitbu v první noci po sňatku. „Od nyní jsi jejím bratrem a ona tvou sestrou“ (7,2). Mezi mladými se má vytvořit vztah podobný tomu, který spojuje bratra a sestru. Láska je silnější než smrt a Tóbiášova láska musela od první chvíle čelit těžké zkoušce života a smrti. V této zkoušce života a smrti zvítězí život. Právě během zkoušky svatební noci se ukáže láska silnější než smrt. Bůh sešle svého anděla Refaela, který Tobiáše doprovází na cestě a uzdravuje jak Tóbita, tak

⁴⁸ Pís 6,9.

⁴⁹ Výraz pro „ženinu“ původně označoval ženu vdanou, která nebyla přijata zcela do domu svého muže, ale bydlela u rodičů, kde přijímala mužovy návštěvy. Později když tato forma manželského života odezněla, označovalo toto slovo konkubínu.

⁵⁰ STARÝ ZÁKON. *Příslaví–Kazatel–Píseň*. Překlad s výkladem. Praha: Kalich, 1979, s. 306–307.

Sáru. Zkouška života a smrti patří mezi řeči těla. Modlitba Tóbiáše a Sary se v jistém smyslu stává nejhlubším modelem liturgie, jejíž slovo je slovem síly. Modlitba knihy Tóbiáš umisťuje řeč těla mezi podstatná témata teologie těla. Kniha je, podobně jako Júdit, výrazem pozdější židovské zbožnosti.

4. Manželství v synoptických evangeliích

Pouze u synoptiků je možné nalézt podobenství, která se týkají manželství, o kterých hovořil Ježíš Kristus na své pozemské pouti. U evangelisty Jana se nic takového nenachází. Listy, týkající se manželství, rozluky a jiných předpisů, které mají s manželskou svátostí souvislost, psal také apoštol Pavel, kterému je věnována samostatná kapitola. Na následujících stránkách se budu úžeji věnovat rozboru nerozlučitelnosti manželství u třech synoptiků, Matouše, Marka a Lukáše. Matoušovu Horskému kázání věnuji taktéž samostatnou kapitolu.

4.1. Nerozlučitelnost manželství

V raném židovstvu byl rozvod manželství již dlouho předmětem diskuze. Ježíš prostřednictvím synoptiků předkládá své učení o manželství, rozvodu a novém sňatku. U evangelisty Lukáše např. P. Mankowski⁵¹ poukazuje na podobenství o boháči a Lazarovi, a o nepoctivém správci (L 16,1n), kde jejich centrálním místem je kárání nenasytých farizejů (L 16,14). Zde se jedná o asociaci nového sňatku rozvedených mužů, stížených stigmatem cizoložství. Ježíš k tomu praví:

Každý, kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, cizoloží; kdo se ožení s tou, kterou muž propustil, cizoloží.⁵²

Naprosto jednoznačně a zcela bez výjimky Ježíš odmítá uznávat druhé manželství rozvedených. Takové manželství, či sňatek prostě neexistuje a z tohoto důvodu je sexuální styk nemanželský a proto cizoložný. Trest za cizoložství v té době sice dopadal na oba dva „partnery“, v praxi ale daleko větší potupu a trest musela snášet žena cizoložnice. Ježíš přisuzuje obzvláště opovržením hodný hřích rozvedenému muži – nepřipouští absolutně žádnou výjimku, jež se snaží znovu vstoupit do manželství. Viní z tohoto svobodnou volbu mravního konatele. Ježíšovo hlásání nerozlučitelnosti manželství jednoho muže s jednou ženou vyhrocuje starý židovský Zákon, jenž dovoľoval rozvedení manželství pomocí tzv. rozlukového listu (Dt 2,41srov. 1 K 7,10n).

⁵¹ MANKOWSKI, Paul. The Lord's Teaching of Divorce and New Marriage in Biblical Texts. Remaining in the Truth of Christ. San Francisco: Ignatius Press, 2014, s. 29–47.

⁵² L 16,18.

Křesťané mají vydávat svědectví o Kristově věrnosti a věrnost není strnulé a nehybné lpění na něčem nebo na nějaké osobě. Věrnost je trvalá vůle rozhodnout se na stálo pro nějakou osobu nebo nějakou vysokou hodnotu. Věrnost upevňuje lásku a utváří ji v průběhu času. Věrnost manželské lásky je věrností Ježíše Krista své církvi a naopak.

Markovo evangelium nám sice neodpovídá na všechny otázky vzhledem k manželství, ale v jeho době nebyly ještě mnohé z těchto otázek pro Marka myslitelné. I přesto má Markovo evangelium i dnešním manželům k otázce rozvodu co říci. U tohoto evangelisty se farizejové snaží zdiskreditovat vlastní nauku Ježíše svými účelovými otázkami. Tu přišli farizejové a zkušeli ho. Pro farizeje nebylo směrodatné, co Bůh chce, ale co je dovoleno. Ptali se ho, je-li muži dovoleno propustit manželku. Odpověděl jim: „Co vám ustanovil Mojžíš?“ Řekli: „Mojžíš dovolil napsat rozlukový lístek a propustit“.⁵³ Ježíš jim řekl: „Pro tvrdost vašeho srdce vám napsal toto ustanovení“ (Mk 10,2–5). Kdo tedy obhajuje manželskou rozluku, ztotožňuje se s názorem, že lidská tvrdost srdce dosáhne svého práva. Evangelista Marek tak píše o radikálním Ježíšově učení o manželství a rozvodu (Mk 10,1–12). Mojžíšovým povolením má Ježíš i farizejové na mysli Dt 24,1–4,⁵⁴ kde právě s ohledem na toto ustanovení bychom se mohli domnívat, že Ježíš před farizeji připouští možnost povolení rozvodu, jako závazný akt obsažený v Tóře. Ale Ježíš naopak se od takového důvodu rozvodu zcela důrazně vymezuje a staví se do role obránce původní jednoty manželů, kterou na počátku ustanovil právě Bůh. „Od počátku stvoření Bůh učinil člověka, jako muže a ženu; proto opustí muž svého otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo; takže již nejsou dva, ale jeden. A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuje“ (Mk 10,6–9). Ježíš jasně odkazuje na „počátek stvoření“. Nechce tím samozřejmě říci, že by stvoření muže a ženy bylo prvním stvořitelským činem Hospodina, ale chce zdůraznit, že muž se ženou jsou integrální součástí řádu stvoření v té době, kdy člověk byl ještě bez hříchu a tím dokonalý. Ježíš explicitně spojuje jedno tělo, jímž se manželé stávají, s neporušeným řádem stvoření, avšak velmi důrazně hlásá,

⁵³ Mk 10,4.

⁵⁴ „Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu. Ona vyjde z jeho domu, odejde a vdá se za jiného muže. Ale ten druhý muž k ní také pojme nenávisť, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu. Anebo ten druhý muž, který si ji vzal za ženu, zemře. Tu její první manžel, který ji vykázal, si ji znovu za ženu vzít nemůže, když byla poskvrněna, neboť by to před Hospodinem byla ohavnost. Neuválíš hřích na zemi, kterou ti Hospodin, tvůj Bůh, dává do dědictví“.

že manželská jednota je Boží vůlí a v žádném případě není lidskou myšlenkou. Ježíšovo nové přikázání – „A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Mk 10,6–9) má velmi patrný a značný účinek. Jestliže je původcem manželského spojení Bůh, pak musíme nutně připustit závěr, jenž z toho vyplývá, a totiž ten, že člověk nesmí takový svazek zrušit. V domě se ho učedníci znovu na tu věc ptali. I řekl jim: „Kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, dopouští se vůči ní cizoložství; jestliže manželka propustí svého muže a vezme si jiného, dopouští se cizoložství“ (Mk 10,10). Podobnou formulaci téhož nalezneme v Lukášově evangeliu, ale se dvěma rozdíly (L 16,18).

Za prvé, verš 16,12 nám říká, že nejen muž, který opustí svou ženu, se dopouští cizoložství, ale i žena, která opustí svého muže. Ježíš se zde dotýká morální a duchovní oblasti, která se vztahuje na život člověka, jenž nějak svobodně jedná v každý moment svého života. Za druhé formulace „vůči ní“ (verš 11). Není tu zřejmé, jestli vede k cizoložství nové manželství, či rozvod a nové manželství jako jeden akt. Můžeme zde závěremkonstatovat, že hřích cizoložství zahrnuje také vinu vůči první a jediné skutečné manželce. Evangelista zdůrazňuje, že Ježíš s odvoláním na Písmo (Gn 1,27; 2,24) obnovuje opět nerozlučitelnost manželství jednoho muže s jednou ženou a odmítá možnost „postupné polygamie“ v důsledku rozvodů a nových sňatků. Důvodem radikálnosti požadavků a výzvy k tomu, aby člověk jednal uprostřed světa způsobem, jenž je světu cizí, je Ježíšovo eschatologické zaslíbení vztahující se k poslední době, která již začala jeho příchodem.

U evangelisty Matouše vše začíná podobně (Mt 19,3–9) a navazuje na Markovo vyprávění (10,2–12), farizejové se ptají Ježíše s jasným úmyslem pokoušet jej otázkou, týkající se rozvodu, na kterou by nemohl jasně odpovědět a tím uvést Ježíše do rozpaků. Matouš učinil Ježíše součástí židovské debaty o řádných důvodech k rozvodu. Nejdříve se vrací se k počátku, k Boží vůli pro muže a ženy a poté zmiňuje ústupek Mojžíšův. „Tu k němu přišli farizejové a pokoušeli ho: „Je dovoleno propustit manželku z jakékoli příčiny?“⁵⁵ Právě výraz „z jakékoli příčiny“, který u Marka chybí, je předmětem odborných diskuzí mezi biblisty. V té době existovaly dvě rabínské školy, a to škola Hilelova⁵⁶ a škola Šamajova.⁵⁷ Názory těchto dvou škol se rozcházely

⁵⁵ Mt 19,3.

⁵⁶ Hilel (* 1. stol. př. n. l. – † 1. stol. n. l.), hebr. „On chválil“. Po matce údajně z Davidova rodu, po otci patřil ke kmeni Benjamin. Rabín, farizej, plebejec, pověst pacifisty, utěšovatel chudých a zatracenců. Založil význačnou a umírněnější farizejskou školu, která byla v opozici ke škole Šamajově, odmítal násilný odpor vůči Římanům. Hilel řekl: „Nečiň druhým, co nechceš, aby oni činili tobě“.

v exegezi a následné interpretaci verše Dt 24,1. Škola Hilelova, do které docházel s největší pravděpodobností i Ježíš Nazaretský, zastávala názor, že důvod pro to, aby se manžel rozešel s manželkou, může být jakýkoli nedostatek, který na manželce manžel uvidí. Mnozí biblisté zastávají názor, že se farizejové ptali na Ježíšovo stanovisko ohledně sporu mezi školou Šamajovou a školou Hilelovou. Jenže Ježíšova nauka o rozvodu manželství v tomto ohledu je mnohem přísnější než verze Šamajovy školy, autor tudíž není přesvědčen, že je možné rozumět dotazu farizejů právě ve vztahu ke sporu mezi oběma rabínskými školami. Talmud o disputaci Šamajovy a Hilelovy školy říká: „To i to jsou slova živého Boha“. Šamaj i Hilel, silou svých osobností a dosahem svých slov poznamenávají jako zakladatelé dvou škol i celé nesmírné historicko-právní literární dílo, které se nazývalo Talmud.

Na straně druhé dotaz farizejů může znamenat jejich upřímné zmatení a ve skutečnosti se ptají na vztah manželství a zbožnosti a snaží se nějak reflektovat na problém souladu rozvodu s Boží vůlí. Ježíš svým prohlášením „od počátku to tak nebylo“ si činí implicitní nárok na mravní kontinuitu s Bohem Otcem, jenž se vztahuje k řádu stvoření před prvotním hříchem. Ježíš to celé shrnuje ve výroku: „Pravím vám, kdo propustí svou manželku z jiného důvodu než pro smilstvo a vezme si jinou, cizoloží“.⁵⁸ Naprosto elementární a klíčové je zde Ježíšův výklad Mojžíšova ustanovení, kde jde o ústupek lidské *σκληροκαρδία*, jenž neposiluje lidskou zbožnost, ale pouze omezuje rozsah zla, které mezi lidmi přetrvává. Existuje ale podle Matouše jedna výjimka od naprosto zásadního Ježíšova odmítnutí manželské rozluky. Ježíš zde říká: „...kdo propustí svou manželku z jiného důvodu než pro smilstvo a vezme si jinou, cizoloží“ (19,9).⁵⁹ Matouš to chápe následovně. Josef, zasnoubený s Marií, může z Mariina těhotenství vyvodit jako příčinu pouze smilstvo.⁶⁰ A tudíž je pro něho samozřejmé propustit Marii z manželství. Nevydá jí k ukamenování (i když by na to měl právo), ale chce jí ve vší tichosti umožnit návrat do rodiny. Je vůči ní milosrdný. V těchto případech nemá Matouš žádné pochybnosti o tom, že by se nemělo v manželství pokračovat, protože by to odporovalo Zákonu. A tak v takovém případě

⁵⁷ Šamaj (* asi 50 př. n. l. – † asi 30 n. l.), rabín, farizej, nefalšovaný misantrop, patricij. Zakladatel přísné farizejské školy, která byla v opozici vůči škole Hilelově. Klád důraz na doslovný výklad Tóry a podporoval zastávce židovského ozbrojeného odporu vůči Římanům.

⁵⁸ Mt 19,9.

⁵⁹ Podle židovského zákona se žena proti rozluce nemohla vzepřít (Mt 5,32).

⁶⁰ „Mimo případ smilstva“. Tato klauzule je jen u Mt 5,32; 19,9. U L a Mk se na paralelních místech nenachází.

smí muž propustit svou manželku z manželství. Ve všech ostatních případech musí stát jeden partner při druhém.

V Matoušově Horském kázání se objevuje posun od výroku „Slyšeli jste, že bylo řečeno...“ (Mt 5,21) k „Já však vám pravím...“ (Mt 5,22)⁶¹, kde následuje Ježíšovo učení. Také bylo řečeno: „Kdo propustí svou manželku, ať jí dá rozlukový lístek! Já však vám pravím, že každý, kdo propouští svou manželku, mimo případ smilstva, uvádí ji do cizoložství; a kdo by se s propuštěnou oženil, cizoloží“ (Mt 5,31–32). Ve svém kázání na hoře se Ježíš představuje jako nový Mojžíš, který je sám zákonodárcem a promulgátorem v první osobě: „Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit Zákon nebo Proroky; nepřišel jsem je zrušit, nýbrž naplnit“ (Mt 5,17–18). Ježíš sice vyhlašuje, že Mojžíšův zákon zůstává i nadále v platnosti, ale tato platnost od této chvíle setrvává v jeho osobě. Pán Ježíš přesouvá centrální bod zákona k univerzálnímu užívání, totiž z právního povědomí do povědomí spíše mravního a duchovního. Z toho plyne fakt, že nejen obřezaní jsou dle tohoto zákona souzeni, ale zákon se týká všech lidí.

Analýzou verše 31, jenž začíná formulí „bylo řečeno“ dojdeme k závěru, že pasáž o rozvodu v Dt 14,1–4, se považuje za jakousi předlohu výroku, která následuje, avšak nejde zde o přímou citaci z Bible. Jde spíše v hovorové běžné řeči o zkrácenou verzi. Následující verš 32 začíná odporovacím vyjádřením, kterým se odklání od následujícího výroku: „...každý, kdo propouští svou manželku... uvádí ji do cizoložství“. Tato právní forma znamená odkaz na Pentateuch a jeho vzor. Jak může muž udělat ze své manželky cizoložnici tím, že se s ní rozvede? Zcela jistě nikoli tak, že by ji nutil do intimních sexuálních vztahů s jinými muži. Jde zde primárně o ten fakt, že se žena již nemůže znovu provdat (dle zákona vyhlášeného Ježíšem), dokud žije její právoplatný manžel. Z tohoto důvodu je žena poskvrněna coby cizoložnice a vyloučena kvůli rozhodnutí jejího manžela, nikoli proto, že by se tak rozhodla ona sama. To je ta křivda, kterou Ježíš odsuzuje.⁶² Ježíš nekritizuje elementární židovská omezení, jež se týkají rozvedených žen, a nevyjadřuje se v tom smyslu, že by bylo Bohu milejší, aby se rozvedené ženy znovu vdaly. Ježíšova kritika padá na hlavu manžela, jenž svým jednáním a postojem takto svoji manželku velmi těžce postihl. Ježíš institut rozvodu jako formu cizoložství odsoudil s jednou výjimkou, kterou evangelista Matouš dvakrát

⁶¹ U Mt 5,21–48 se jedná o šest úseků, které mají na začátku stejné schéma: „Slyšeli jste, že bylo řečeno (...). Ale já vám pravím (...). Tradičně se nazývají „antiteze“, tzn. protiklady či opačná tvrzení.

⁶² „Nad všechen půvab je cudnost ženy, čistota její duše se nedá ničím vyvážit“ (Sír 26,15).

zmínil ve svém evangeliu. Jedná se o verš 19,9 „...z jiného důvodu než pro smilstvo...“ a o verš 5,32 „...mimo případ smilstva...“. Oba zmíněné verše se staly terčem mnoha spekulací a komentářů. Nicméně v průběhu minulých padesáti let došlo k objevení četných dokumentů, díky kterým lze dospět k určitějším odpovědím. Pán Ježíš, když vyučuje Tóru, zcela běžné spory mezi lidmi nahlíží teologicky, namísto právně. Správné a dobré jednání má mravní a duchovní charakter. Ježíš odpovídá na otázky a posuzuje spory tak, aby výsledná prohlášení byla aplikovatelná i na pohany, kteří žili v incestních manželstvích. V takových případech nelze použít Ježíšovo odsouzení rozvodu, Ježíšovo pravidlo, protože taková manželství jsou od základu neplatná, protože nejde o manželství, které by se dalo zrušit, neexistuje žádný manžel a manželka, se kterým by bylo možné se rozvést. Stejně tak do těchto případů je zahrnuta polygamie, jelikož není dost dobře možné se rozvést s druhou, třetí nebo čtvrtou manželkou, dokud žije první, protože žádná takové manželství, které se vztahuje, respektuje a ctí Ježíšův zákon, nebylo uzavřeno. Učedníci reagovali na Ježíšovu nauku o rozvodu takto: „Jestliže je to mezi mužem a ženou takové, pak je lépe se neženit“. On jim odpověděl: „Ne všichni pochopí to slovo; jen ti, kterým je to dáno“. Toto učení nenechávalo v klidu ani ty lidi, kteří mu byli kladně nakloněni. Snahy, které by zrušily nebo alespoň omezily jeho platnost, v příštích staletích nepolevovaly, spíše se vynalézavě snažily nalézt slabinu v Písmu svatém, jež by poskytovala možnost Ježíšovo pravidlo zrušit. Avšak tato nauka je s definitivní platností sdělena ve všech třech synoptických, a dokonce i apoštol Pavel říká: „Těm, kteří žijí v manželství, přikazuji – ne já, ale Pán...“ (1 K 7,10). Závěrem se tedy dá naprosto bez výhrad konstatovat, že se jedná o Pánovu nauku.

V době starozákonní bylo zapotřebí mnoho odvahy jak fyzické, tak mravní a samozřejmě velké lásky k Bohu Stvořiteli, protože jen tak mohl tehdejší člověk zůstat věrný a přesvědčený o Hospodinově stvořitelské vůli, týkající se věrnosti v manželství. Nová smlouva nám sděluje, že i tomu nejmenšímu⁶³ v Božím království, se dostane mravní a duchovní síly, aby mohl vykonat ještě mnohem více. Bůh nechce žádné konflikty či rozbroje v manželství, ale trvání lidských vztahů. Kdo takto nesmýšlí, nepochopil, k čemu jsme my, lidé před Bohem stvoření.

⁶³„Amen, pravím vám: mezi těmi, kdo se narodili z ženy, nevystoupil nikdo větší než Jan Křtitel; avšak i ten nejmenší v království nebeském je větší nežli on“ (Mt 11,11).

5. Tématika manželství v Horském kázání (Mt 5–7)

Kázání na hoře, také se často užívá výrazu „Ježíšova horská řeč“, je tzv. Magnou chartou křesťanské mravnosti. V evangeliích neexistuje srovnatelný text, který by tak naléhal na naše konání jako právě Horské kázání. V něm se vyrovnává křesťanská obec se Zákonem (Dekalogem). Horskému kázání nejprve předcházelo v dějinách Izraele kultovní (Ex 3,4) a později etické (Ex 20) Desatero. Nutně tedy bylo potřeba dlouhého procesu, než byl vyvolený národ vůbec sto pochopit a uskutečňovat nároky uvedené v Horském kázání, jehož splnění očekával Bůh teprve tehdy, když se stalo Desatero Izraeli „samozřejmé“, vešlo mu do krve. Ve světle Horského kázání je tedy zřetelně vidět skrytý lesk Desatera, kde před přikázáním nalézáme toto radostné poselství. „Já jsem Hospodin, Tvůj Bůh, který tě vysvobodil z Egypta a z domu poroby“.⁶⁴ Bůh má právo na to, aby Izrael věnoval Bohu celou svou lásku, věrnost a neměl žádné jiné bohy. Požadavek obrácení, přikázání lásky k bližnímu a povolání k následování jsou podstatné složky Ježíšovy etiky. Motiv bliženecké lásky je pro Ježíšovu etiku současně konstitutivní. Bližní má být milován kvůli Bohu, všude tam, kde existuje pravá láska k člověku. V témže aktu je současně milován také Bůh, kde skutečná láska k bližnímu je vždy už láskou k Bohu.⁶⁵ Problematikou manželského svazku a možných konfliktů s Ježíšovým učením se zabývá také evangelista Matouš právě v Horském kázání. „Slyšeli jste, že bylo řečeno (...). Ale já vám pravím (...)“, tak začíná šest Ježíšových antitezí,⁶⁶ z nichž jsou pro naše pojednání o manželství důležité dvě. A sice druhá antiteze, kde Ježíš hovoří o žádostivosti jako o kořeni cizoložství⁶⁷ a antiteze třetí, ve které evangelista předkládá Ježíšův zákaz rozvodu jako způsob zabránění rozvodovému řízení načrtnutému v Dt 24,1.

„...bylo řečeno nezcizoložíš, ale já vám říkám, kdo se dívá na ženu se žádostivostí, už s ní zcizoložil ve svém srdci“ (Mt 5,27–28). Tento úryvek má pro svátost manželskou klíčový význam. Je to Kristův odkaz na „počátek“. Potvrzuje zásadu lidské morálky obsaženou v přikázání „nezcizoložíš“. Živá morálka se neutváří pouze normami (v existenciálním smyslu), zároveň jde o naplnění Zákona, utváří se ve vnitřním vnímání hodnot, z nichž se rodí povinnost jako výraz svědomí.

⁶⁴ Ex 20,2; Dt 5,6.

⁶⁵ „Kdo nemiluje svého bratra, nemůže milovat Boha“ (1 J 4,20).

⁶⁶ „Antiteze“ = protiklad či opačné tvrzení.

⁶⁷ Mt 5,27–28.

V Horském kázání spojuje Kristus v jedno i přikázání „Nepožádáš manželky bližního svého“. Kristus apeluje na vnitřního člověka (kdekoli se dívá na ženu se žádostivostí, už s ní zcizoložil ve svém srdci). Radikální požadavky Horského kázání je třeba chápat v rámci hlásání Božího království. Je to závazná směrnice pro všechny. Kristova slova v tomto kázání mají explicitní antropologický obsah. Kristus se tak vyjadřuje, aby osvětlil na konkrétním příkladu, jak chápat „plnění Zákona“. Má indikativní charakter, tzn., že v jeho stopách můžeme dojít k pochopení všeobecné pravdy o historickém člověku, platné také pro teologii těla.

*Neboť všechno, co je ve světě: po čem dychtí člověk a co chtějí jeho oči a na čem si v životě zakládá, není od Otce, ale ze světa. A svět pomíjí i jeho chtivost; kdo však činí vůli Boží, zůstává na věky.*⁶⁸

V trojí žádostivosti přináší plody porušení Smlouvy se Stvořitelem. Tato smlouva byla porušena v lidském srdci jako důsledek hříchu. Pán Ježíš se nás opět snaží zaměřit na „biblický počátek“. Žádostivost se vysvětluje jako nedostatek, sahá svými kořeny do prvotní hlubiny lidského ducha. Obzvláště pak žádostivost těla, je specifickou hrozbou pro strukturu „sebe-vlastnění“ a sebeovládání, jehož prostřednictvím se vytváří lidská osoba. Člověk žádostivostí neovládá své tělo takovým způsobem, (stejně prostě a přirozeně), jak to činil člověk první nevinosti. Vnitřní nerovnováha, imanentní stud – to je to, co člověk pociťuje. Lidské srdce v sobě chová zároveň touhu a stud, jenž je příčinou toho, že se člověk vnitřně uzavře tomu, co pochází od Otce. Člověk prožívá tělesný stud kvůli žádostivosti. Tento stud, který vede muže a ženu k tomu, aby skrývali svá těla zvláště svou pohlavní odlišnost, potvrzuje, že byla narušena prvotní schopnost vzájemně se sdílet. A právě uzavření se schopnosti vzájemně se sdílet (pohlavní stud), lépe umožňuje chápat prvotní hodnotu spojitého významu těla. Tento spojitý význam je třeba chápat vzhledem k jeho jednotě a vzhledem ke společenství osob, jež bylo vlastní dimenzí existence muže a ženy v tajemství stvoření. Ztratil-li člověk po prvotním hříchu smysl pro boží obraz v sobě, projevilo se to studem těla. Jakoby se pohlavnost stala „překážkou“ v osobním vztahu muže a ženy. Stud se projevuje (Gn 3) jako příznak odtržení člověka od lásky, jíž byl účasten v tajemství stvoření. Náhlá potřeba skrývat před druhým své tělo dokazuje základní nedostatek důvěry: zhroucení prvotního vztahu „společenství“ „Budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude

⁶⁸ 1 J 2,16–17.

vládnout“ (Gn 3,16), což se dá vyložit jako nedostatek plné jednoty. Muž a žena nejsou už povoláni k jednotě a spojení, jsou už někým jiným.

Stud tedy sahá až k nejhlubším proměnám, které lidský duch prodělal. Může ovšem před následky trojí žádostivosti chránit. Muž a žena díky studu téměř zůstávají ve stavu prvotní nevinnosti. Neustále si uvědomují snubní význam těla a snaží se jej chránit před žádostivostí. Od momentu, kdy muž vládne nad ženou, je společenství osob následováno odlišným vzájemným vztahem – vlastněním druhého jako předmětu touhy. Lidské tělo není pouze zdrojem plodnosti a početí nového života. Má rovněž snubní charakter, je schopno vyjadřovat lásku, již se člověk–osoba stává darem. Toto lidské tělo ve svém mužství a ženství téměř ztratilo schopnost vyjadřovat takovou lásku. Snubní význam těla se srdci naštěstí nestal zcela cizím. Srdce se stalo místem boje mezi láskou a žádostivostí. Čím více je srdce ovládáno žádostivostí, tím méně zakouší snubní význam těla. Žádostivost se projevuje jako nátlak těla a vytváří z druhého člověka předmět zájmu (srov. 1J 2,16).⁶⁹ Tělesná touha se ukazuje mocnější než „touha rozumu“.

Požadavky Kázání na hoře se neobracejí ani na jednotlivce, ani na lidstvo, nýbrž na učedníky jako nový Izrael. Jelikož je láska požadavkem pro jakékoliv jednání, platí Kázání na hoře také pro společensko – politický prostor. Horské kázání se tedy obrací na takové společenství věřících, které již prošlo určitým náboženským a morálně – etickým vývojem.

5.1. Význam Horského kázání pro dnešního člověka

Když Kristus mluví o tvrdosti srdce, obviňuje doslova celý „vnitřní subjekt“, který je odpovědný za deformaci Zákona. Horské kázání je součástí vyhlášení nového étosu: étosu evangelia. Kristus zná tajemství a srdce člověka, on věděl, co je v člověku a obrací se právě na lidské srdce, jež nemůže být předmětem nějakého zevšeobecnování. Lidské srdce ve své niternosti rozhoduje o lidském chování. Dějiny Starého zákona jsou scénou systematické zrady monogamie (soužití s otrokyní, instituce konkubín). Hospodin z lásky uzavírá Smlouvu s Izraelem, bez jeho zásluhy a za tuto lásku Hospodin dostává četné zrady. V mnoha textech se monogamie jeví jako jediná a správná analogie monoteismu v kategorii smlouvy mezi Izraelem a Hospodinem.

⁶⁹ „Žádostivost svědčí o stavu lidského ducha“.

Cizoložství je popřením tohoto vztahu. Cizoložství spáchané v srdci je jistým způsobem stavěno do protikladu k „cizoložství spáchanému v těle“.

Žádostivost⁷⁰ je separace od snubního významu těla. Vášně míří k uspokojení, proto se snaží rozumné uvažování odsunout stranou. Kristus učí, že máme považovat „pohled“ téměř za práh vnitřní pravdy. Již v pohledu „ve způsobu, jak se člověk dívá“ lze plně identifikovat, co je to žádostivost. Separace od snubního významu těla zahrnuje zároveň konflikt s jeho osobní důstojností, opravdový konflikt ve svědomí. Jan Pavel II. ozřejmuje dychtění jako podvod vůči stále trvajícím povolání muže a ženy ke společenství skrze vzájemné darování, jež bylo zjeveno v samém tajemství stvoření. Jestliže člověk dychtí, „dívá se se žádostivostí“ a zakouší více či méně explicitně separaci od snubního významu těla. Dychtění působí, že se v nitru (v srdci) zatemní význam těla, jenž je osobě vlastní. Pohled je sám o sobě poznávací akt. Jestliže do jeho vnitřní struktury vstoupí žádostivost, tak pohled nabude charakteru žádostivého poznání. Když se žádostivost zmocní vůle, ovládá subjektivitu osoby. Kristus říkal svým učedníkům, že dívat se se žádostivostí, znamená již cizoložství spáchané v srdci. „Žijte podle Ducha a nepropadnete žádostem těla. Tělo totiž touží proti Duchu – mezi nimi je vzájemný odpor, takže neděláte, co byste chtěli...“ (Ga 5,16–17). Svatý Pavel tím nám chce říci, že je to úsilí naší vůle, plod lidského ducha, který je prostoupený Duchem Svatým. V tomto boji mezi dobrem a zlem se člověk projevuje mnohem silnější díky moci Ducha Svatého. Člověk žijící „podle těla“ je člověkem disponovaným jen pro to, co přichází „ze světa“. Je to člověk „smyslů“, trojí žádostivosti, žije na opačném pólu vzhledem k tomu, co chce Duch. Pavel píše o zlu, které člověk koná, ačkoli ho nechce. Apoštol Pavel mluví o potřebě a nutnosti usmrcovat hříchy těla s pomocí Ducha. Jde o nezbytnou podmínku života podle Ducha. Výraz „smrt“ neznamená pouze smrt tělesnou, ale také „hřích“ – morální teologie jej nazývá „smrtný“ – *peccatum mortale*. Život podle Ducha má základ v pravé svobodě. Pavel nás všechny varuje před možností špatně užívat svobody a nachází plnost v lásce. Tělo je ve svém mužství a ženství „od počátku“ povoláno, aby se stalo projevem ducha, a stává se jím i prostřednictvím manželského styku muže a ženy, když se spojují tak, že vytvářejí jedno tělo.

Na základě Kristových slov v Horském kázání je křesťanský étos charakterizován proměnou svědomí a chování lidské osoby jako muže a ženy. Člověk se musí cítit být

⁷⁰ Nietscheho hermeneutika – soud nad lidským srdcem a jeho obžaloba; Marxistická hermeneutika – žádostivost očí; Freudovská hermeneutika – žádostivost těla.

volán k tomu, aby znovu objevil a uskutečnil snubní význam těla a vyjádřil tak vnitřní svobodu daru – oné duchovní síly, které vyplývají z ovládní tělesné žádostivosti. Je důležité, aby se člověk necítil být ve svém srdci neodvolatelně obžalován a vydán napospas tělesné žádostivosti, aby se v tom samém srdci cítil silně volán. Horské kázání vyžaduje, aby věřící cítil důstojnost svého bližního. Tato důstojnost pochází od Boha, přebývá v člověku a je posvátná, protože naším konečným cílem je spojení s Bohem.

6. Apoštol Pavel a manželství

Svátost manželství je znamením jednoty Krista a církve. Celý křesťanský život nese znamení křesťanské lásky Krista a církve. Svatý Pavel se ve svém hlásání držel základních křesťanských principů víry a apoštolské tradice. I když Pavel se primárně soustřeďuje na smrt a zmrtvýchvstání Ježíše Krista, jedním z nedůležitějších problémů, které Pavel řešil, byla (je) otázka manželství, rodiny a sexuality vůbec. Tyto otázky byly v jeho době stejně aktuální, jako dnes. Jeho teologická antropologie (hříšnost člověka před Bohem a tím jeho odpovědnost Bohu) samozřejmě ještě nebyla propracovaná, ale pro tehdejší židovskou společnost naprosto ojedinělá. „Žena nemá své tělo pro sebe, ale pro svého muže. Podobně však ani muž nemá své tělo pro sebe, ale pro svou ženu. Neodpírejte se jeden druhému, leda se vzájemným souhlasem a jen na čas, abyste byli volni pro modlitbu. Potom zase buďte spolu, aby vás satan nepokoušel, když byste se nemohli ovládnout“.⁷¹ Tehdejší židovská a posléze křesťanská pravidla manželského soužití byla velmi pevně zakotvena v odpovědnosti člověka před Bohem a manželství bylo chápáno jako posvátný svazek. Cizoložství nebylo tolerováno, což pohané neznali.

Rozvod jako instituce byl v židovství respektován, ovšem ze strany muže. Římská a řecká společnost dokonce umožňovala rozvod z obou stran. Ježíš Kristus a následně křesťanství rozvod nedovolovalo a kladlo na oba dva partnery vysoké nároky. Například věrnost. V římské společnosti byla pouze žena povinována věrností, na rozdíl od svého muže. Pavel se nevynezuje proti rozkoši samotné, ale proti nezřízené vášni. Proti tomu, abychom se nechávali ovládat svým tělem, což plodí hřích. Hlásal rovnoprávnost v manželství.

6.1. Apoštol Pavel a manželská láska

Svatý Pavel Římanům (a nám všem) sděluje, že láska k bližnímu je shrnutím přikázání. „...ten kdo miluje druhého, naplnil zákon. Vždyť přikázání nezcižolíš, nezabiješ, nepokradeš, nepožádáš a kterákoli jiná jsou shrnuta v tomto slovu: Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého“ (Ř 13,8–9). Apoštol vysvětluje a poučuje korintské křesťany, že láska je darem nejvyšším a následující hymnus na lásku je toho výmluvným příkladem a patří k tomu nejhlubšímu, co bylo o lásce napsáno.

⁷¹ 1 K 7,4–5.

Láska je shovívavá, láska je dobrosrdečná, nezávidí, láska se nevychloubá, nenadýmá, nedělá, co se nepatří, nemyslí jen na sebe, nerozčiluje se, zapomíná, když jí někdo ublíží, má zármutek, když se dělá něco špatného, ale, raduje se, když lidé žijí podle pravdy. Láska všechno omlouvá, všemu věří, nikdy nad ničím nezoufá, všechno vydrží.⁷²

V tomto hymnu na lásku od apoštola Pavla, se nalézají důležité vlastnosti skutečné a pravé lásky. Pavel považuje téma lásky za zvláště důležité a popisuje ji ve stále nových variacích, jako by byla nevyčerpatelná, i když se dá stěží vyjádřit přiměřeně lidskými slovy. Užitím patnácti sloves vyjadřujících činnost, dává apoštol najevo, že na činech záleží. Na jedné straně pozitivními výroky ukazuje na veliké možnosti lásky, která dává lidskému životu smysl a na straně druhé uvádí možná nebezpečí, která mohou lásku zničit. Svatému Pavlovi se zde podařilo vyjádřit lásku takovým způsobem, jenž je bezpochyby vrcholem jeho listů. Lásku, o které hovoří Pavel má božskou kvalitu, protože pochází od Boha. Člověk ji realizuje v životě v určitých životních postojích a činech svého jednání a chování vůči ostatním lidem. Tím ovšem současně potvrzuje lásku svou k Bohu a ke Kristu a proto je láska vždycky odpovědí člověka na vstřícnou lásku Boží. V češtině existuje tradiční označení prvního listu Korint'ánům, třináctý verš, jako „Velepíseň lásky“. Výraz „velepíseň“ je s největší pravděpodobností napodobením německého výrazu *das Hohe Lied*, který zavedl Martin Luther, když takto přeložil název starozákonní knihy Píseň písní. Odkdy se v češtině užívá nejen pro knihu Starého zákona „Píseň písní“, ale také pro 1 K 13 slova „velepíseň“, je těžko zjištělné. Nicméně každopádně je to pro F. Sušila jeden z výrazů, jimiž se snažil charakterizovat Pavlův text o lásce v 1 K 13.⁷³ V jiných jazycích je tradičním označením 1 K 13 slovní spojení, které obsahuje slovo „hymnus“. Anglický jazyk zná *hymn to love*, popř. *hymn on love* nebo *hymnof love*. Všechny tyto anglické výrazy se dají přeložit jako „hymnus na lásku“ nebo „hymnus o lásce.“ Další příklady by se daly jistě ještě nalézt, ale domnívám se, že je to vysvětlení postačující. Všechna tato označení vycházejí z určitého srovnávání s jinými texty a literárními útvary.⁷⁴

Ladislav Tichý ve své monografii *Chvála lásky* dochází k následující struktuře Pavlova textu o lásce: 1 K 12,31b tvoří úvodní větu. Po ní následují 3 části vlastního

⁷² 1 K 13,4–7.

⁷³ SUŠIL, František. *Listové svatého Pavla apoštola*, s. 256: „Jest to částka písma jedna z nejkrásnějších, jest to žalm, velepíseň a chvalozpěv lásky“.

⁷⁴ TICHÝ, Ladislav. *Chvála lásky*, s. 35.

textu o lásce, který zabírá celou 13. kapitolu prvního listu Korint'ánům. První část je tvořena verši 1–3,⁷⁵ druhá verši 4–7⁷⁶ a třetí pak verši 8–13, přičemž verš 13 zaujímá ústřední samostatné postavení v tom smyslu, že tvoří nejen závěr 3 části, ale také celého Pavlova textu o lásce.⁷⁷ Toto rozdělení apoštolova textu o lásce převažuje i u většiny ostatních exegetů.⁷⁸ Právě v tomto závěrečném verši nacházíme hlavní myšlenku celého hymnu na lásku, a to, že láska převyšuje všechno. Ovšem velmi záleží na interpretaci tohoto verše. Hodnocení 1 K 13,13 jako další samostatné části v rámci perikopy o lásce je upřednostňováno některými exegety, a to i v poslední době. G. Barbaglio se snaží zdůvodnit verš 13 jako čtvrtou část textu o lásce tím, že zde poukazuje na nový prvek srovnání. Kdy láska už není srovnávána s charismaty, nýbrž s vírou a nadějí.⁷⁹ V 1 K 13,13 hovoří Pavel také o trvání víry, naděje a lásky v pozemském životě toho, kdo věří v Krista. Pavel ve spojení s láskou jmenuje také hodnoty jako je víra a naděje. Není to nic překvapivého, neboť apoštol v Korintu také hlásal, že ten, kdo věří v Krista, musí projevovat lásku, jeho život musí být nesen nadějí, která podporuje vytrvalost. Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, nevychloubá se, láska nejedná nečestně, láska pro sebe nehledá výhody, nedá se vydráždit k hněvu, láska nemá radost ze špatnosti.⁸⁰ Láska nikdy nezanikne (13,8–13). Pavel se snaží korintské obci objasnit co je pomíjivé. Všechny dary, kterých si Korint'ané tolik cenili, jako jsou prorocká mluvení, mluvení v jazycích a poznání apod. Pouze láska přetrvá pomíjivost, protože jejím charakteristickým rysem je právě stálost a věrnost. Bude s námi až do doby, kdy budeme nazírat Boha tváří v tvář.⁸¹ Až na konci času, při parusii Ježíše Krista přijde dokonalost. Apoštol slovem „dokonalé“ míní dokonání v Bohu, tzn. cíl, k němuž vše směřuje. Svatý Pavel objasňuje výrazy „předběžný“ a „pomíjivý“ na dvou příkladech. Na rozdíl mezi smýšlením dítěte a smýšlením dospělého, kdy dítě jedná a smýšlí na základě své velmi omezené životní zkušenosti a na obrazu zrcadla, kde se dá vidět jen zkušenost nepřímou, zprostředkovanou. Tato srovnání byla v té době velmi užívána a autor listu tím chce říci Korint'ánům, jak jsou charismata pomíjivá, předběžná. Prostě

⁷⁵ 1 K 13,1–3 hovoří o významu a nenahraditelnosti lásky, což se promítá i do třetí části (1 K 13,8–13).

⁷⁶ 1 K 13,4–7 poukazuje na to, co láska nikdy nedělá, jak tato láska vůbec vypadá, ale nejedná se o její definici či podstatu. Příklady chování lásky vrcholí ve verši 7.

⁷⁷ TICHÝ, Ladislav. *Chvála lásky*, s. 27.

⁷⁸ Tak např. ROBERTSON, Archibald – PLUMMER, Alfred. *First Epistle*, s. 286; BARETT, Charles. K. *First Epistle*, s. 299; LAMBRECHT, Jan. „*I Corinthians*“, s. 1623; BARTON, Stephen. C. „*I Corinthians*“, s. 1342; apod.

⁷⁹ BARBAGLIO, Giuseppe. *La Prima lettera*, s. 690.

⁸⁰ ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'ánům*, s. 116–118.

⁸¹ Tamtéž, s. 120.

chce Korint'anům, kteří se domnívají, že již nyní žijí v čase naplnění, názorně ukázat, jak zůstávají prorocká vidění nezřetelná, pomíjivá a dvojznačná. Skutečné a bezprostřední nazírání Boha je jednoznačně vyhrazeno době druhého příchodu Krista, době dokonání. Naše současné poznání Boha je pouze částečné, nedostatečné a Bůh pro nás zůstává stále „tajemstvím“, stále zůstává skrytý.

Apoštol ve verši 13 shrnuje následující. Trojice ctností, „víra, naděje a láska“ vrcholí právě v lásce. Jsou to základní postoje, které charakterizují křesťanský život v určitém provizoriu našeho času. Tyto postoje na rozdíl od pomíjivých charismat přetrvávají (budou přetrvávat) i v čase naplnění. Základ naděje je ve víře, která znamená bezvýhradné spolehnutí se na Boha, jenž povolal Ukřižovaného k sobě, do svého života v plnosti. V tom je pro nás základ naděje, že Bůh daruje život v plnosti a překračuje hranici smrti, kterou pro nás překročil Ježíš Kristus. Křesťanská láska je napodobování Boha a jako křesťané máme brát Pavlovi utopii křesťanského života vážně a vnášet ji do společnosti, která stále více upadá do individualistických a sobeckých zájmů.⁸² Láska není jen nějaký vnitřní nehmatatelný pocit, ale musíme i v tomto případě jít na „počátek“. V hebrejštině slovo „milovat“ znamená „konat dobro“ a v tomto kontextu je třeba k lásce přistupovat. Svatý Ignác z Loyoly mluvil o projevu lásky spíše ve svých skutcích než jen slovy. Lásku bychom měli dávat bez postranních úmyslů, prostě z vnitřního potěšení svého partnera obdarovávat a sloužit.

Tomáš Akvinský ve své Summě na téma láska vypovídá, že „lásce je vlastněji chtít milovat, než být milován“⁸³ a dále že „matky, které milují nejvíc, se snaží milovat více než být milovány“.⁸⁴ Proto láska může dosáhnout absolutně nejvyššího stupně, kterým je „darování života“ za druhé lidi. Evangelista Jan o takové lásce píše v kapitole O poslání učedníků.⁸⁵ Ježíš sděluje svým učedníkům, že je již nenazývá služebníky, ale přáteli, jež si On sám vyvolil a přikazuje jim milovat se navzájem jeden druhého.

⁸² ORTKEMPER, Franz-Josef. *První list Korint'anům*, s. 122.

⁸³ *Summa Theologia* II-II, q. 27, a. 1, ad 2.

⁸⁴ Tamtéž a. 1.

⁸⁵ „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo položí život za své přátele“ (J 15,13).

Papež František ve své apoštolské exhortaci o lásce v rodině⁸⁶ (*Amoris laetitia*) se zamýšlí nad tím, zda vůbec je člověk, včetně darování vlastního života, takové nezištné lásky vůbec schopen. V evangeliu ji po nás Pán žádá,⁸⁷ tak je určitě možná.

*Manželství jako společenská instituce chrání a formuje vzájemný svazek ke zrání v lásce, aby rozhodnutí se pro druhého nabývalo pevnosti, konkrétnosti a hloubky a aby mohlo současně naplnit svoje poslání ve společnosti. Proto je manželství víc než nějaká dočasná móda; má trvalý význam. Jeho podstata je trvale zakořeněna v přirozenosti lidské osoby a v jejím společenském rázu. Rozhodnout se pro manželství je tak projevem reálné a účinné volby přetvářet dvě cesty v cestu jednu, ať se děje cokoli, a s připraveností přijmout jakoukoli výzvu.*⁸⁸

Pavlova Velepíseň na lásku čtenáři sděluje, že manželská láska, osvícená milostí svátosti, manžele spojuje. Zahrnuje v sobě něžnost vztahu a přátelství, vášně, je schopna přetrvávat i v takovém případě, kdy naše emoce touhy a vášně opadnou. Svatý Jan Pavel II. ve své apoštolské adhortaci *Familiaris consortio* píše o Duchu Svatém, jenž, vylit na manžele naším Pánem, uschopňuje je oba k daru vzájemného milování přesně v tom obrazu, ve kterém Kristus miloval nás všechny. Tím manželská láska dosahuje až k nadpřirozené snubní lásce.

*Dar Ducha je pro křesťanské manžele životním příkazem a zároveň pobídkou, aby denně spolu ve všech rovinách postupovali ke stále plnějšímu sjednocení – k sjednocení těl, povah, srdcí, myšlenek, vůle, duše, tak zjevovali církvi a světu nové společenství lásky, které je darem Kristovy milosti.*⁸⁹

V interpretaci papeže Františka na Velepíseň lásky (1 K 13,4–7) je velmi podnětný a zajímavý ten fakt, jak svatý otec vztahuje Pavlova slova na „praktický“ život v manželském svazku, kde se nebojí varovat na řadu obtíží a pastí, jenž na cestě životem manželům reálně hrozí. Především však poukazuje na vznešenost, krásu a čistotu manželského stavu, ale také se dotýká neprozkoumaných zdrojů a možností. Snaží se poradit snoubencům vstupujícím do svazku manželského, jak takový vztah

⁸⁶FRANTIŠEK, *Amoris laetitia*, posynodální apoštolská exhortace o lásce v rodině, s. 90, Paulínky, Praha, 2016.

⁸⁷„Zadarmo jste dostali, zadarmo dávejte“ (Mt 10,8).

⁸⁸FRANTIŠEK, *Amoris laetitia*, s. 90.

⁸⁹ JAN PAVEL II, *Familiaris consortio*, článek 19.

dále nejen udržovat, ale hlavně jak jej rozvíjet, posilovat a očišťovat. Sakramentalita manželství, jeho svátostná povaha se setkává s tělem a předpokládá teologii těla. Tělo je viditelný aspekt člověka a označuje jeho příslušnost ke světu.

6.2. Smysl života bez manželství podle svatého Pavla

Svatý Pavel se také vymezil vůči milostnému vztahu osob stejného pohlaví, které odsuzoval. Kritizoval je a charakterizoval jako odklon od skutečného a pravého Boha. Pro Židy bylo něco takového neakceptovatelné a v antické společnosti běžné milostné vztahy dospělých mužů s mladými, považovali za zvrácenost. Poukazuje na nepřirozenost takových vztahů. Navrací se k „počátku“, k Zákonu. Hovoří o řádu pohlavního života (Lv 18), o zákazu pohlavních styků s příbuznými,⁹⁰ kritizuje a odsuzuje cizoložství (Dt 22,22–29), vyjadřuje se o neposkvrněnosti ženy a odkazuje na Zákon, který zná pouze jedno přirozené spojení: muže a ženy ve svátostném svazku. Na manželství a sexualitu se Pavel dívá ve světle starých židovských tradic. Klade důraz na důstojnost člověka a jeho těla (teologie těla) a vyzdvihuje lidské tělo, jako chrám Ducha Svatého, a proto je naprosto nepřijatelné každý takový „lidský“ chrám Ducha znesvěcovat a poskvrňovat. Člověk nepatří sám sobě, nýbrž patří Hospodinu a měl by se podle toho chovat. Manželskou lásku jako úkon sebe-darování stanovil sám Stvořitel. Pavel sice velmi preferoval svobodný stav, protože se svobodný nebo svobodná lépe stará o věci našeho Pána, ale neříká to proto, aby Korinťany znejistil nebo uvrhl do nesnází. Apeluje na ně právě proto, aby žili důstojně a věrně sloužili našemu Pánu bez jakéhokoliv rozptylování. Musíme ovšem zdůraznit, že praktikování celibátu bylo ve starověkém judaismu neobvyklé.⁹¹ Ale například eseji v 1. století zachovávali celibát a stejně tak Jan Křtitel, Ježíš a Pavel nežili v manželství. Nicméně jeho náhled na manželství byl veden snahou o rovnoprávnost ženy vůči muži, neboli jako svazek rovnoprávných bytostí před Bohem (i když společnost byla stále patriarchální).

Otázky, které se týkají manželství, rozvodu, postavení dětí a celibátu jsou dodnes sporné. Ideál manželství jako celoživotní, nerozlučitelný svazek, v němž se dva partneři stávají jedním, o kterém učil Pán Ježíš, zůstává krásným, ale často nedostižným

⁹⁰ V 1 K 5,1–5 apoštol Pavel vybízí Korinťany, aby vyloučili ze svého středu toho, kdo žije se ženou svého otce.

⁹¹ Rabbi Eliezer (jeden z nejvýznamnějších tannaimů 1. – 2. století) pravil: „Každý Žid, který nemá manželku, není člověkem“.

ideálem. Naproti tomu život v celibátu zasvěcený Bohu, je velmi nápadnou výzvou vyznávaným hodnotám „civilizovaných“ západních společností.

6.3. List Efesanům

Manželství jako realita existovalo již před příchodem Krista. Onen nadpřirozený přesah získává manželství v Kristu tím, že se přirovnává ke vztahu Kristus – nevěsta Církve. Manželství jako celek je Jeho zviditelněním. V listu Efesanům apoštol Pavel vybízí k zachování jednoty a zároveň zdůrazňuje, že taková jednota se buduje na mnohotvárnosti a rozmanitosti Kristových darů. Tyto plány předcházejí stvoření světa, a tedy i stvoření člověka. Každému je dán jiný dar. V převážné části kontextu se list stává poučením. Mravní aspekty křesťanského povolání zůstávají spojeny nejen se zjevením věčného božského tajemství ale i se svátostným řádem. V centru tajemství je Kristus a v Něm, a právě v Něm bylo lidstvo od věků požehnáno veškerým duchovním požehnáním. Svätý Pavel říká, že každý křesťan je připodobněn Kristu. „Napodobujte Boha jako jeho milované děti a žijte v lásce, jako i Kristus miloval vás a zcela vydal sebe za nás jako dar v obět“ (Ef 5,1–2). Bůh všem lidem otevírá svět věčného tajemství, svět věčných plánů Boha s člověkem. Tyto plány předcházejí stvoření světa, a tedy i stvoření člověka. Například Rudolf Hoppe,⁹² vidí odůvodnění příkazu „Napodobujte Boha!“, právě v Božím odpuštění v Kristu Ježíši. Pavel tuto myšlenku znal a doporučuje nikoli napodobování Boha, nýbrž napodobení sebe a svůj apoštolát. Autor listu přechází od teologického zdůvodnění k christologickému ve změně imperativu „Následujte Božího příkladu“ v indikativní zdůvodnění „tak jako Kristus miloval vás“. Láska, kterou nám Kristus prokazuje je intencí Boží spásy, jenž umožňuje, aby náš život probíhal ve vzájemné lásce.

List Efesanům 5,22–33, je výlučně zaměřen na manžele a manželství. „Podřizujte se jeden druhému v bázi před Kristem“ (Ef5,21). Autor listu vidí manželství ve vztahu církve ke Kristu, čili v posledku se zde jedná o církev. Vzájemné vztahy manžela a manželky mají vyvěrat z jejich společného vztahu ke Kristu. Muž je hlavou ženy, jako je Kristus hlavou církve. „Hlava“ zde není jen označení vlády, nýbrž je také zárukou funkčnosti celého vztahu. Podřízenost církve vůči zachraňujícímu Kristu určuje poměr

⁹² HOPPE, Rudolf. *List Efesanům, list Kolosanům*. Malý stuttgartský komentář, s. 58.

ženy vůči muži.⁹³ Každý z manželů je pro toho druhého Kristem. Kristus miluje srdcem muže ženu a srdcem ženy miluje muže. Mezi ženou a mužem je tedy vzájemná provázanost, jsou na sobě duchovně závislí. Jestliže Kristovo tajemství pronikne do jejich srdcí a zrodí v nich „bázeň před Kristem“ (*pietas*), vede je k tomu, že se podřizují jeden druhému. Jsou podřizeni jeden druhému, kde zdrojem této podřízenosti je křesťanská *pietas* a jejím výrazem je láska. List také obsahuje dvojí analogii: hlavu a tělo. Tím jasně vysvětluje povahu spojení Krista s církví. Tato analogie se především vztahuje na vlastní manželství, na spojení, kdy „ze dvou se stane jeden“. Teologická výpověď o církvi jako tělu, které je živeno a opečováváno Kristem, je Pavlem představena, jako etický požadavek vůči mužům, kteří by se podle toho měli chovat k ženám. Připomíná, že muž i žena jsou údy těla Kristova. Autorovi listu jde o milost svátosti manželství, která se projevuje navenek ve všedním životě, jenž je zodpovědný Kristu a právě takový život ve vzájemné úctě a jednotě je praobrazem poměru Krista k církvi. Zdrojem této milosti je sám Ježíš Kristus. Dále svatý Pavel píše, že manželský vztah mezi mužem a ženou nám má pomoci pochopit lásku, která spojuje Krista s církví. Manželství odpovídá povolání křesťanů jako manželů pouze tehdy, pokud se v něm zrcadlí a uskutečňuje právě ona láska. Láska podmiňuje a vytváří morální jednotu manželů. Ježíšova vykupitelská láska se přeměňuje v lásku snubní. On dává sám sebe církvi jako své nevěstě. Analogie snubní lásky umožňuje jistým způsobem pochopit tajemství, od věků skryté v Bohu. Bylo v čase uskutečněno Kristem jako láska vlastní sebe-darování ze strany Boha člověku, kde jde o člověka v osobní a zároveň komunitní dimenzi. Analogie lásky manželů (snubní láska) je úplný dar, svou podstatou neodvolatelný, jenž vyzdvihuje především moment sebe-darování ze strany Boha člověku (Izraeli) od věků vyvoleného v Kristu. A Kristus se zcela se vydal z lásky a utvořil církev jako své tělo a stal se její hlavou. Srovnání manželství (kvůli snubní lásce) se vztahem „Hospodin – Izrael“ ve Starém zákoně a „Kristus – církev“ v Novém zákoně současně rozhoduje o způsobu chápání samého manželství a určuje tento způsob. Muž je hlavou ženy podobně jako Kristus hlavou církve. Avšak podřízená manželka znamená oddaná. Také zde jde o tělesnou lásku, o viditelnou krásu, protože

⁹³ HOPPE, Rudolf. *List Efezanům, list Kolosanům*. Malý stuttgartský komentář, s. 67–68.

ten, kdo miluje, dává sám sebe co nejnezištněji. Projevuje se zde dvojsubjektivita. Kdo má svou ženu rád, projevuje tím lásku i sám sobě (Ef 5,28; 5,33).⁹⁴

Manželství jako prvotní svátost bylo zbaveno oné nadpřirozené účinnosti, ale je také obrazem, dle něhož se buduje nosná struktura nové ekonomie spásy a svátostného řádu. Tak se manželství jako prvotní svátost přijímá a zařazuje do integrální struktury nové svátostné ekonomie. Nová svátostná ekonomie je zaměřena na člověka zatíženého dědičným hříchem – *status naturae lapsae*. Přesto i ve stavu dědičné hříšnosti člověka manželství nikdy nepřestalo být symbolem oné svátosti. Manželství je také (jako prvotní svátost) obrazem dle něhož se buduje nosná struktura nové ekonomie spásy a svátostného řádu, tak se manželství jako prvotní svátost přijímá a zařazuje do integrální struktury nové svátostné ekonomie. Manželství je člověku dáno jako „milost – dar“ určený manželům od Boha a zároveň jim je udělen Kristovými slovy jako „étos“ a nese v sobě zárodek eschatologické budoucnosti člověka. Avšak člověk povoláný k účasti na této eschatologické budoucnosti prostřednictvím vzkříšení těla, je spojen manželstvím jako prvotní svátostí samotného tajemství stvoření. Nicméně platí, že jediným klíčem k pochopení svátostné povahy manželství je Kristova snubní láska k církvi (srov. Ef 5,22–33). K sexualitě se vztahuje také Pavlovo napomenutí „Žádné nemravné řeči!“ (Ef 5,3–7). Také morální chování patří ke specificitě křesťanského života, kde tato naléhavost napomenutí je zdůrazněna hrozbou vyloučení z Božího království. Hoppův výklad je, že list nechce varovat před životním stylem pohanů, ale chce povzbudit k vlastnímu vědomí křesťanského životodárného úkolu ve světě, chce vytvořit alternativu k prázdnému životu. Chce názorně ukázat, že ve světě existují modly, které škodí smysluplnému životnímu stylu a jen jej ničí. Manželství nepatří do vykoupení těla v dimenzi eschatologické naděje, je člověku dáno jako milost / dar, určený manželům od Boha a zároveň jim je udělen Kristovými slovy jako étos. Nese v sobě zárodek eschatologické budoucnosti člověka.

6.4. První list Korint’anům

List reflektuje osobní povolání ke službě našemu Pánu Ježíši Kristu, apoštolovo přání „aby všichni lidé byli jako on...“ (1 K 7,7) a svobodu rozhodování člověka, zda se rozhodne pro manželství. A když muž a žena do manželství vstoupí, jasně Pavel

⁹⁴ „Tak také muž má mít svou ženu rád, jako své tělo“, „A proto každý z vás ať miluje svou ženu jako sám sebe“.

sděluje: „Těm, kteří žijí v manželství prikazuji – ne já, ale Pán – aby žena od muže neodcházela. A když už odejde, ať zůstane neprovdána nebo se s mužem smíří; a muž ať ženu neopouští“ (1 K 7,10n). Pavel zde nepodává úplnou nauku, ale stanovuje hlavní pravidlo, aby každý zůstal v tom stavu, ve kterém byl povolán k víře. Žít bez manželství radí jen těm, kteří k tomu mají dar od Boha. Osobně sice apoštol Pavel dává jednoznačně přednost bezženství, nechápe je však absolutně. Chápe je jako zvláštní dar milosti⁹⁵ a nemůže a nechce udělat z bezženství zákon pro všechny. Každý má jít svou přiměřenou cestou, dle svých možností a darů. Manželství je původní formou setkání s Bohem Stvořitelem a jeho spásnou vůlí. Ježíš z nerozlučitého manželství udělal znamení nastávající Boží vlády. Tuto nerozlučitelnost neruší ani „pavlovské privilegium“ (1 K 7,15n), kde apoštol Pavel uvádí výjimku rozluky v případě partnera, který se stal věřícím, a druhý zůstal nevěřící. V takovém případě, jestliže nevěřící partner nechce nadále v manželském svazku žít, může se věřící rozvést a má svobodu uzavřít nové manželství.⁹⁶ Nakolik je poté možné uzavřít nový manželský svazek, to již Pavel neřeší a ponechává tuto možnost otevřenou. Avšak je třeba mít na paměti, že „nevěřící muž je totiž posvěcen manželstvím s věřící ženou a nevěřící žena manželstvím s věřícím mužem“ (1 K 7,14). Pokud nevěřící partner bude cítit, že se s ním jedná jeho věřící partner s úctou a žije čistě a nesobecky, pak mohou nakonec být získáni pro našeho Pána. Pavel nesdílí a ani nemůže sdílet úzkosti některých Korint'anů ve smyslu, že by nevěřící partner mohl poskvřnit či znečistit partnera věřícího. Míjí přesně opačně a to ve smyslu, že nakažlivá je víra, nikoli nevíra. „Svatost“ křesťanského partnera přechází na druhého.

Autor listu také mluví o odpouštění si navzájem. Odpouštění spojuje s Ježíšem, s jeho modlitbou Páně (Mt 6,9–13), kterou Pán zanechal všemu lidstvu. Podmiňuje odpouštění Boží právě odpouštěním lidem jejich přestoupení. „jestliže však neodpustíte lidem, ani váš Otec vám neodpustí vaše přestoupení“ (Mt 6,15). Apoštol je přesvědčen o stejné důstojnosti muže a ženy. Oběma připisuje stejná práva a povinnosti, což v jeho prostředí nebylo vůbec běžné a samozřejmé. Svatý Pavel velmi výstižně konstatuje, že manželství mezi křesťany se uzavírá a prožívá „v Pánu“, kde touto formulací v prvním listu Korint'anům dosvědčuje christologický kontext ve vztahu k manželství.

⁹⁵ Řecky *charisma*.

⁹⁶ ORTKEMPER, Franz–Josef. *První list Korint'anům*, s. 68.

Autor listu se věnuje i jiným tématům, jako například neprovdaným ženám a vdovám, uchyluje se k radám snoubencům či se vymezuje vůči přehnané askezi. V prvním případě považuje za žádoucí, aby neprovdané a ovdovělé již nevstupovaly do manželství jako on, nicméně pouze tehdy, pokud mají dar zdrženlivosti. Tím jim dává naprostou svobodu rozhodování a to je velice důležité. V druhém případě Pavel radí snoubenci, který přemýšlí o tom, zda si má vzít svoji snoubenku následující. Pokud může zachovat zdrženlivost, je to tak dobře, pokud nikoli, je lepší se oženit. Potlačovaná sexualita by ve svém konečném důsledku přinesla nesvobodu. Co se týká přehnané askeze, hledá realistickou střední cestu. Výrok „Je pro muže lépe, když žije bez ženy“ a následná Pavlova odpověď (7,2) vedla tehdy k mnohé kritice. Korintská obec poukazovala na to, že Pavel prý údajně vidí manželství jako nutné zlo, jako určitý pojistný ventil v rámci sexuální nezdrženlivosti. Ale autor listu zde takto nesmýšlí. Naopak argumentuje proti (dle jeho názoru) přehnané asketické tendenci. Říká, že při takovéto *superaskezi* lidé prostě přeceňují své možnosti. Požadavek korintských asketů Pavel nebere zcela vážně, stanovuje proto určité podmínky, za kterých je možné se k askezi uchýlit. Za prvé takové zřeknutí se manželského života se musí udát po vzájemné dohodě, za druhé musí být jasně časově omezené a konečně za třetí má prvotně sloužit svobodě pro modlitbu. Naprosto jasně se vymezuje proti tomu, aby jeden partner vnucoval askezi druhému. Odkazuje tak velmi střízlivě korintským rigoristům na meze lidských možností. Odmítá přehnanou askezi, protože přeceňuje a přesahuje lidské síly.

Za obzvláště důležité považuji verše 1 K 7,10–11 pro učení Církve o manželství, kde apoštol Pavel velmi jasně rozlišuje mezi příkazem od Pána a vlastní úvahou. V otázce týkající se rozvodu zdůrazňuje, že jeho výroky pocházejí od Pána Ježíše. Josef Fitzmyer⁹⁷ v tomto kontextu upozorňuje v „knize pěti kardinálů“⁹⁸ na řecké slovo v infinitivu $\chi\omega\rho\iota\sigma\theta\acute{\eta}\nu\alpha\iota$ jež lze přeložit buď trpně nebo zvratně, kde v případě zvratného překladu by rozluku iniciovala žena, což by odpovídalo tehdejší situaci v Korintu, kde byly rozvody iniciované ženami častější. Svatý Pavel nenaznačuje, že se může svobodně jednat proti Ježíšovu příkazu, protože taková svoboda by byla v zásadním příkrém rozporu příkazem, jenž je obsažen ve verši 10, ve kterém apoštol Pavel nařizuje

⁹⁷ FITZMYER, Joseph Augustine, SJ (†2016), americký katolický kněz Tovaryšstva Ježíšova, profesor na Katolické univerzitě v USA ve Washingtonu D.C.. Jeho specializací byla biblistická studia, zejména Nový zákon.

⁹⁸

rozvedené pohanské ženě, která toužila po uvedení do křesťanského života, že se musí buď smířit se svým rozvedeným manželem, nebo zůstat neprovdána. Fitzmyer spolu s Conzelmannem⁹⁹ shrnují, že toto pravidlo platí naprosto bezvýhradně¹⁰⁰.

Po apoštolovi Pavlovi Jan Zlatoústý smýšlí o účelu manželství jako prostředku, co „nás činí lepšími“¹⁰¹ a potom zplodit děti – právě v tomto pořadí. Závěrem bych uvedl nejužitečnější diskusi o problémech týkajících se manželství v rané Církvi, kterou velmi působivě uvádí svatý Augustin. Poukazuje na minimálně tři vážné problémy, které by nás měly v apoteóze sexu, tak jak se i dnes zcela běžně praktikuje také v manželství, přinejmenším zarazit. Zejména jdeo „tendence padlé lidské přirozenosti“ (*occultior non melior*), v naší společnosti skrytější – vzájemným radostným sebeodevzdáním nahradíme touhu ovládat partnera. V druhé řadě je to tendence udělat si z partnera romantický ideál, Augustin by řekl, „zbožštit je až k pohrdnutím Bohem“. Třetí vážný problém je v pokušení usilovat o svůj prožitek rozkoše při milování než o rozkoš, jako součást něčeho většího, co nás všechny přesahuje. Když tedy manželství v evangelním zákoně skrze Krista vyniká milostí nad starozákonní manželství, jak právě vždy učili naši svatí Otcové, koncily a tradice obecné církve, že má být započítáno mezi svátosti Nového zákona.¹⁰² Kdo by prohlásil, že manželství není v pravém a vlastním smyslu jednou ze sedmi svátostí evangelního zákona ustanovenou Kristem, nýbrž že bylo vynalezeno lidmi v církvi, ani že přináší milost, ten, necht' je vyobcován¹⁰³ (CIC, kán. 1).

Lze tedy konstatovat, že na základě manželského souhlasu vzniká skutečnost, jež zahrnuje a překračuje snoubence, kteří uzavírají manželskou smlouvu. Jejich souhlas oba dva definitivně zakořeňuje v tajemství Trojjediného Boha a Církve a důsledkem tohoto zakořenění je nerozlučitelnost manželství.¹⁰⁴ V tomto svátostném svazku mají oba stejné povinnosti intimního soužití a věrnosti. Tím, že se Kristus obětoval za nás všechny, jsou muž a žena Církvi skrze Eucharistii navráceni do stavu, jenž byl „počátkem“ a tím osvobození od své neschopnosti vzájemného a trvalého sebe – darování.

⁹⁹ CONZELMANN, Hans (†1989), protestant, německý teolog, zabýval se novozákonní biblistikou.

¹⁰⁰

¹⁰¹ Jan Zlatoústý tím měl na mysli především kontrolu tělesné žádostivosti.

¹⁰² Tridentský koncil – 24. zasedání, Učení o svátosti manželství (Pius IV.), 11. listopadu 1563.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Svatý Bonaventura¹⁰⁵ přirovnává manželství ke křtu., kde rozlišuje trvalou skutečnost, kterou nazývá „charakter“ a přechodnou skutečnost, kterou vidí v obmytí. Naproti tomu u svátosti manželství máme cosi stálého, čemu říkáme „manželské pouto“ a skutečnost přechodnou, která spočívá v „souhlasu“. Čili skutečná podstata manželství spočívá v „manželském poutu“. Symbolika, která definuje svátostnou povahu manželství, se shoduje s jeho nerozlučitelností. Jedná se zde o svátost – posvátné znamení, protože je nerozlučitelné a je nerozlučitelné, protože je svátostí. Tohoto tématu se dotýká také Jan Pavel II. ve své apoštolské adhortaci *Familiaris consortio*.

*Pro manželské společenství je příznačná nejen jeho jednota, ale i jeho nerozlučitelnost. "Tato důvěrná jednota dvou osob, které se sobě vzájemně odevzdávají, jakož i dobro dětí, vyžadují úplnou manželskou věrnost a požadují jejich nerozlučitelnou jednotu."*¹⁰⁶

Ve starozákonní době se nepohlíželo na manželství, jako na svátost. Nicméně Stará smlouva je pro nás velmi důležitá. Ježíš patří do této tradice a vychází z ní ve své rétorice. Zejména pak jeho rozhovory s farizeji na téma manželství. Zcela jasně se Ježíš vymezil od rozvodové praxe starého zákona a poukázal na „počátek“, kde Hospodinova vůle¹⁰⁷ byla naprosto jasná a to, co Mojžíš dovolil, nebylo od Boha.

¹⁰⁵ BONAVENTURA (* 1221 – † 1274), IV. Sent, Dist. XXVII, a 1, q. 1.

¹⁰⁶ JAN PAVEL II, *Familiaris consortio*, článek 20.

¹⁰⁷ „Nečetli jste, že Stvořitel od počátku, muže a ženu učinil je? A řekl: Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo; takže již nejsou dva ale jeden. A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“ (Mt 19,4–6; srov. 10,5–9; L 16,18).

7. Svátost eucharistie a nerozlučitelnost manželství

Srozumitelný náhled ve věci nerozlučitelnosti manželství a svátosti Eucharistie nalezneme např. v tzv. „knize pěti kardinálů“.¹⁰⁸ Velmi výstižně charakterizuje celou problematiku a jasně vystihuje hlavní body této svátosti.

Začíná Novou smlouvou, o Ježíši, který když odpovídal farizeům, tak mluvil o „tvrdomosti srdce“,¹⁰⁹ která jim znemožňovala pochopit prvotní plán. „Tvrdomost srdce“ vyjadřuje uzavřenost lidského rozumu i citů vůči pravdě. Právě obětí Kristovou, jež je stále a vždy přítomná v Církvi skrze Eucharistii, mohou být muž a žena osvobozeni od své neschopnosti vzájemného a trvalého sebe-darování. Tento kontext umožňuje pochopit skutečnou a pravou povahu manželské nerozlučitelnosti, jež principiálně není právním nebo dokonce mravním závazkem, nýbrž darem. Dále je zde Bůh Otec, jež je původcem každé svátosti a ve svátosti manželství Bůh působí tak, že sjednocuje oba dva jedince v jejich duchovním a tělesném rozměru. Jeden je dáván druhému a současně spolu s tímto sebe-darováním je spojeno tajemství jednoty Krista a jeho Církve. Dále pokračuje skutečnou podstatou manželství. V odkazu svatého Bonaventury, je přirovnáváno manželství ke křtu, ve kterém rozlišuje trvalou skutečnost, kterou nazývá „charakter“ a tzv. přechodnou skutečnost, jež spočívá v obmytí. Jistá podobnost s dnešním manželstvím je něco, čemu se říká „manželské pouto“ (což je stálé) a souhlas (skutečnost přechodná). Skutečná podstata manželství spočívá v nerozlučitelnosti manželského pouta, kde ovšem tato nerozlučitelnost vzniká právě činem Božím, jež mu dává smysl a význam. A konečně se nám zde rýsuje jedinečný vztah mezi manželstvím a Eucharistií. Eucharistie je památkou Kristovy oběti, již si zasnoubil svou Církev, sjednocuje ji se svým tělem a stává se s ní „jedním tělem“. Právě tak manželství by se mělo chápat v jeho vztahu ke Kristu a k Církvi a ne jen jako posvátný obřad, neboť manželství dvou pokřtěných je ve vnitřním vztahu s tajemstvím jednoty Krista a Církve. Manželství je zakořeněno v tajemství Eucharistie, která vyjadřuje slavenou skutečnost, ze které manželství pramení.

¹⁰⁸ CAFFARA, Carlo. *Sacramental ontology and indivisibility of marriage*. Remaining in the Truth of Christ, s. 119–128.

¹⁰⁹ Mt 19,8. Nejdříve je v prvních kapitolách knihy Exodus vykreslen jako příklad „tvrdomosti srdce“ faraon. Dále pak např. u Mk 3,5 jsou Ježíšovi protivníci v synagoze obviněni z „tvrdomosti srdce“. Mk 4,10–12 hovoří o neschopnosti lidu porozumět podobnostem pomocí proroctví o „tvrdomosti srdce“ jak uvádí Iz 6,9–10.

8. Závěr

Ústředním tématem této bakalářské práce je studium – výzkum role manželství nejen ve starozákonní / novozákonní době, nýbrž i v dnešní společnosti, jejíž integrální součástí manželství nesporně je. Ale stále častěji si kladu otázku, zda vůbec lze plně pochopit to, co vlastně Ježíš Kristus hlásal o manželství a hlavně o tom napsat. Zda je vůbec v lidských silách vyprodukovat smysluplnou práci na tak vážné téma, která by alespoň v omezených možnostech podala teologicko–antropologicko–eschatologicko–spirituální vhled. Zda se obyčejný člověk tím dokáže řídit, ztotožnit se s tím faktem, že se zde jedná o svátost, kterou si udělují ti dva sobě navzájem a následným životem pak plně oslavit Boží jméno. Proto si dovoluji poprosit čtenáře o velkou míru trpělivosti a shovívavosti s touto mojí prací, neboť já sám mohu být s výsledkem svého snažení spokojen pouze částečně.

Chci–li vůbec pochopit statut manželství jako naprosto zásadní integrální součást naší společnosti, pak je naprosto nezbytné navrátit se až k ontologickému „počátku“ bytí člověka vůbec. Průřez knih Starého zákona nám dává celkem ucelený obraz, v jaké pozici se tehdy manželství nacházelo a co z tohoto svazku vyplývalo pro oba dva partnery. Od rozhodnutí Hospodina „učinit člověka“, přes fakt, že Bůh staví vztah muže a ženy na vztah podobný se vztahem Boha k člověku (Krista ke své církvi) až po pravdu lásky, kdy se ukazuje láska silnější než smrt. Nová smlouva (Ježíš) se naprosto nekompromisně vymezuje vůči povolení rozvodu a striktně odmítá jakékoliv výjimky ve věci vstupu rozvedených do nového manželství. Pokud se obecně uzná, že původcem manželství je Bůh, pak z toho nutně vyplývá ten fakt, že člověk nejen že nemůže, ale nesmí jej zrušit. Ježíš je tedy centrální bod zákona, jenž se týká všech lidí bez výjimky. Skutečná podstata manželství spočívá tedy v nerozlučitelnosti manželského pouta, kde ovšem tato nerozlučitelnost vzniká právě činem Božím, jež mu dává smysl a význam. Svátostný svazek manželský označujeme jako smlouvu muže a ženy, ke které patří na prvním místě svobodné přijetí druhého za manžela či manželku, láska, věrnost, ctít druhého partnera a nerozlučitelnost.

Vyzdvihl bych zde jedinečný vztah a mimořádné spojení svátosti manželské a Eucharistie. Eucharistie je památkou Kristovy oběti, jíž si zasnoubil svou Církev, sjednocuje ji se svým tělem a stává se s ní „jedním tělem“. Právě tak manželství by se

mělo chápat v jeho vztahu ke Kristu a k Církvi a ne jen jako posvátný obřad, neboť manželství dvou pokřtěných je ve vnitřním vztahu s tajemstvím jednoty Krista a Církve. Manželství je zakořeněno v tajemství Eucharistie, která vyjadřuje slavenou skutečnost, ze které manželství pramení. Lze tedy konstatovat dva body, které by se daly charakterizovat jako hlavní.

Za prvé je to hledání nového přístupu – mnoho mladých lidí vstupuje do křesťanského manželství a při tom nemají rozvinutý praktický vztah s Bohem. Nebo spolu mladí lidé žijí bez sňatku. Velkou roli hrají světové názory, absolutizace vědeckého sebepoznání člověka, změněné představy o hodnotách a normách, jakož i novější společenské teorie, podle kterých již překonané ideály a morální představy jsou neslučitelné s moderními životními podmínkami. Dochází k rozvolňování křesťanské morálky. Ve smíšených manželstvích se spokojí s tím, že ten druhý mu nebude bránit v chození do kostela a dovolí mu pokřtít děti. To vše se obecně velmi dobře ví, ale málokdo to fakticky a prakticky řeší, či o tom mluví. Že nestačí manželské kurzy a školení o povinnostech manželů. Dokud se manželé nenadchnou pro přitažlivý ideál svátostného manželství, stále budeme řešit důsledky manželských a rodinných krizí.

Za druhé je to právě ten jedinečný vztah mezi manželstvím a Eucharistií. Symbolika, jež definuje svátostnost manželství. Jedná se o svátost, protože je nerozlučitelné, a je nerozlučitelné, protože je svátostí. Lidé budou muset objevit, že jsou milováni samotným Bohem, pak budou schopni dávat lásku dál. Právě v eucharistické přítomnosti se nachází základ manželské lásky. Právě umění milovat a budovat šťastnou rodinu je velké umění. Šťastná rodina ale potřebuje mnoho péče a lidské snahy. Vzájemné vztahy se uzdravují, když manželé dovedou přiznat chyby, prosit o odpuštění Boha i sebe navzájem.

Dovolím si tedy konstatovat, že skutečnost, která vzniká na základě manželského souhlasu, zahrnuje a přesahuje oba dva jedince, kteří manželskou smlouvu uzavírají. Manželská smlouva je svou povahou zaměřena na dobro manželů, stejně jako na plození a výchovu dětí. Svýmsouhlasem se definitivně začleňují do Kristova tajemství a výsledkem tohoto začlenění je nerozlučitelnost manželství. Papež Benedikt XVI. ve

své exhortaci *Sacramentum caritatis*¹¹⁰ přikládá značnou váhu a důležitost svátosti manželství a Eucharistii, když mimo jiné uvádí, že „Eucharistie, svátost lásky, poukazuje na jedinečný vztah lásky mezi mužem a ženou...Eucharistie je svátost našeho vykoupení...je svátostí snoubence a snoubenky...Eucharistie nevyčerpatelným způsobem posiluje nerozlučitelnou jednotu a lásku každého křesťanského manželství. Mocí svátosti je v něm manželské pouto vnitřně spojeno s eucharistickou jednotou mezi Kristem– snoubencem a církví–snoubenkou“.¹¹¹ Svatý otec zdůrazňuje, že rodina, jako „domácí církev“ je základním místem a prvkem pro život církve, hraje rozhodující úlohu při křesťanské výchově dětí. Dále se Svatý otec se zmiňuje se o některých ožehavých pastoračních problémech, ve kterých se nacházejí mnozí věřící. Jedná se o rozvod a uzavření nového sňatku. Je to velmi komplikovaný pastorační problém, který se nás čím dál více dotýká. Biskupská synoda jednoznačně potvrdila církevní praxi, založenou na Písmu svatém (srov. Mk 10,2–12), která nepřipouští rozvedené, jež vstoupili do nového manželského svazku, ke svátostem.¹¹² Jejich status je totiž v příkrém rozporu k onomu jedinečnému spojení lásky mezi Kristem (snoubencem) a jeho církví (snoubenkou), kde eucharistie je výrazem a uskutečněním tohoto láskyplného spojení. Nesmí se ale zapomínat, že i rozvedení, kteří uzavřeli nový sňatek, patří do církve, která se snaží a touží po tom, aby se tito lidé aktivně účastnili mše svaté (bez svatého přijímání), naslouchali Božím slovu, adorovali eucharistii, modlili se a účastnili se života své církevní obce. Aby nehledě na tuto zásadní skutečnost vychovávali děti v křesťanské víře, věnovali se skutkům pokání a žili křesťanskou láskou. Synodou bylo doporučeno, aby se přípravě snoubenců na svátost manželskou věnovala maximální pastorační péče. Aby byli přesvědčeni o nutných závazcích pro platnost svátosti manželství. Rozlišit povrchní a emotivní důvody, které by mohly vést později ke krizím, nedorozuměním, k zodpovědnosti, kterou snoubenci pod vlivem emocí neviděli. „Manželství a rodina jsou instituce, jimž je třeba pomáhat a které je

¹¹⁰ BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis*, posynodální apoštolská exhortace O Eucharistii, zdroj i a vrcholu života a poslání církve z 22. února 2007. Praha: Paulínky a Česká biskupská konference, 2007.

¹¹¹ Tamtéž, článek 27.

¹¹² „Nový sňatek rozloučených, dokud ještě žije právoplatný(á) manžel(ka), porušuje Boží plán i zákon, kterému učil Kristus. Tito znovu oddaní rozloučení nejsou odloučení od církve, avšak nemohou přistupovat k přijímání eucharistie. Budou žít svůj křesťanský život zvláště tím, že budou vychovávat své děti ve víře“ (KKC, článek 1665).

nutno chránit přede vším, co by je mohlo zpochybnit v jejich pravdě, neboť veškerá škoda jim učiněná, je ranou, která zasahuje celé lidské společenství“.¹¹³

Již Tridentský koncil ke svátosti manželství uvádí, že „manželský svazek ...je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost“.A II.VK podpořil personální pojetí manželství.Byl nastíněn integrální vztah mezi osobní láskou, ochotou stát se rodičem, výchovou a odpovědností za své potomky. S velkou vážností si uvědomuje současný stav moderní společnosti a skutečnost, že podmínky pro zdařilý a čistý manželský / rodinný život „v Pánu“ jsou složitější, v důsledku čehož dnešní mladí lidé v manželství nespátřují mnoho důvodů, proč do něho vstupovat. Přispívá k tomu také v nemalé míře i statistika rozvodovosti, kde počet rozvedených manželství stoupl. S tím ruku v ruce narůstá potřeba pastorační péče rozvedených lidí a znovusezdaných.My, křesťané bychom měli ctít a reprezentovat klasickou nauku o manželství, které vzniká svobodným osobním aktem, při kterém se oba dva partneři sami sobě navzájem darují a vzájemně se přijímají. Svátost manželská nepodléhá svévoli lidí, protože manželství, které Bůh uspořádal, existuje jako pevná instituce. „Sám Bůh je původce manželství, které má rozličná dobra a rozličné cíle“.¹¹⁴Manželství má pro další existenci lidstva na této planetě velký význam, jednak pro osobní rozvoj jednotlivých členů rodiny a jednak pro jejich věčnou spásu. Dále má sloužit k humanizaci nejen jednotlivého člověka, ale celé společnosti.Dobře žité rodinné společenství je skutečnou cestou v posvěcování v normálním životě a mystického růstu, prostředkem vnitřního sjednocení s Bohem.

¹¹³ BENEDIKT XVI. *Sacramentum caritatis*, článek 29.

¹¹⁴ GS 48.

9. Seznam použitých zkratek

Zkratky názvů biblických knih jsou převzaty z *BIBLE*, Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), Český ekumenický překlad vydaný Českou biblickou společností v Praze roku 1985.

Starý zákon

Gn	První kniha Mojžíšova (Genesis)
Ex	Druhá kniha Mojžíšova (Exodus)
Dt	Pátá kniha Mojžíšova (Deuteronomium)
Iz	Prorok Izaiáš
Jr	Prorok Jeremiáš
Mal	Prorok Malachiáš
Oz	Prorok Ozeáš
Pís	Kniha Píseň písní
Přís	Kniha Přísloví
Tób	Kniha Tobiáš
Sír	Kniha Sirachovec

Nový zákon

Mt	Evangelium podle svatého Matouše
Mk	Evangelium podle svatého Marka
L	Evangelium podle svatého Lukáše
J	Evangelium podle svatého Jana
Sk	Skutky apoštolů
Ř	List svatého apoštola Pavla Římanům
1 K	První list svatého apoštola Pavla Korint'anům
Ga	List Galat'anům
Ef	List svatého apoštola Pavla Efesanům
1 J	První list Janův

Běžně používané zkratky

II. VK	druhý vatikánský koncil
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CIC	Kodex kanonického práva
DV	Dei verbum, dogmatická konstituce o Božím zjevení II. vatikánského koncilu
GS	Gaudium et spes, pastorální konstituce II. vatikánského koncilu
KKC	Katechismus katolické církve
LG	Lumen gentium, věroučná konstituce o církvi II. vatikánského koncilu
např.	například
srov.	srovnej
tzn.	to znamená

10. Seznam literatury

10.1. Biblické texty

BIBLE. Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1985.

10.2. Biblické komentáře, slovníky

ADAM, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992.

ALLMEN, J. J. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987.

BARBAGLIO, Giuseppe. *La Prima lettera ai Corinzi*, Bologna: Ed. Dehoniane, 1996.

BARETT, Charles K. *A Commentary on the First Epistle to the Corinthians*, London: Black, 1976.

BARTON, Stephen C.. „*1 Corinthians*“, in: *Eerdmans Commentary on the Bible*, gen. Ed. J. D. G. Dunn, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2003.

DOUGLAS, J. D. a kol. *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 2009.

DODARO, Roberto. *Remaining in the Truth of Christ*. San Francisco: Ignatius Press, 2014.

HARRINGTON, Daniel J. *The Gospel of Matthew*. Sacra Pagina I. Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1991.

HARRINGTON, Daniel J. (editor)– DONAHUE, John R. *Evangelium podle Marka*. Sacra Pagina II. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

HARRINGTON, Daniel J. (editor)– JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše*. Sacra Pagina III. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

HOPPE, Rudolf. *List Efezanům, List Kolosanům*. Malý stuttgartský komentář. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství: 2000.

JAN PAVEL II. *Teologie těla*. 5. vydání., Praha: Paulínky 1997.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995.

KORONTHÁLY, Pavel. Tertullianovo učení o manželství. DOXA, II/2016.

LÉON-DUFOUR, Xavier a kol. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad – křesťanská akademie, 1991.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Malý stuttgartský komentář. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka*. Malý stuttgartský komentář. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997.

MÜLLER, Paul–Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše*. Malý stuttgartský komentář. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

Nový zákon s výkladovými poznámkami. 1. vydání. Praha: Česká biblická společnost, 1991.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorace svátostí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2015.

ORTKEMPER, Franz–Jozef. *První list Korintánům*. Malý stuttgartský komentář. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

Ottův slovník naučný. Díl čtvrtý, Olomouc: Argo, 2001.

RAHNER, Karl –VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2009.

ROBERTSON, Archibald – PLUMMER, Alfred. *A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St Paul to the Corinthians*, ICC, 2. vyd., Edinburgh: T & T. Clark, 1961.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Pavel z Tarsu a jeho svět*, Praha: Karolinum, 2014.

STARÝ ZÁKON. *Genesis*. Překlad s výkladem, Praha: Kalich, 1968.

STARÝ ZÁKON. *Přísluvi–Kazatel–Píseň*. Překlad s výkladem, Praha: Kalich, 1979.

STARÝ ZÁKON. *Numeri, Deuteronomium*. Překlad s výkladem, Praha: Kalich, 1974.

SUŠIL, František. *Listové svatého Pavla apoštola: DÍL I.*, Praha: Dědictví svatého Prokopa, 1870.

ŠKRABAL, Pavel. *Příruční slovník biblický*. Praha: Nakladatelství Kropáč a Kucharský, 1940.

TICHÝ, Ladislav. *Chvála lásky: Interpretace a účinky 13. kapitoly 1. Listu Korinťanům*, 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008.

QUITT, Zdeněk – KUCHARSKÝ, Pavel. *Česko-latinský slovník*. Praha: SPN, 1992.

10.3. Papežské dokumenty

BENEDIKT XVI. *Deus caritatis est* („Bůh je láska“): encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI., biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům *O křesťanské lásce* ze dne 25. prosince 2005. Praha: Paulínky a Česká biskupská konference, 2006.

BENEDIKT XVI. *Sacramentum Caritatis*: posynodální apoštolská exhortace Benedikta XVI. *O Eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve* z 22. února 2007. Praha: Paulínky a Česká biskupská konference, 2007.

FRANTIŠEK. *Amoris laetitia*: posynodální apoštolská exhortace Františka *O lásce v rodině* z 18. července 2016. Praha: Paulínky, 2016.

JAN PAVEL II. *Familiaris consortio*: apoštolská adhortace Jana Pavla II. *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě* z 22. listopadu 1981, Praha: Zvon, 1992.

JAN PAVEL II. *Mulieris dignitatem*: apoštolský list papeže Jana Pavla II. *O důstojnosti a povolání ženy* u příležitosti Mariánského roku z 15 srpna 1988. Praha: Zvon, 1992.

PAVEL VI. *Humanae vitae*: encyklika Pavla VI. *O správném řádu sdělování lidského života* z 25. července 1968. 2. české vydání. Stojanov, 1980.

PIUS XI. *Casti connubii*: encyklika Pia XI. *O křesťanském manželství* z 31. prosince 1930. Praha: Křesťanská informační databanka ve spolupráci s Veritas Caritas Iustitia, 1991.

10.4. Dokumenty II. vatikánského a Tridentského koncilu

Dokumenty druhého vatikánského koncilu. 2. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Dei verbum – věroučná konstituce o Božím zjevení.

Gaudium et spes – pastorální konstituce o církvi v dnešním světě.

Lumen gentium – věroučná konstituce o církvi.

Dokumenty Tridentského koncilu. 1. vydání. Praha: Krystal OP, 2015.

Učení o manželství.

10.5. Další literatura

Kodex kanonického práva. Praha: Zvon, 1994.

10.6. Elektronické zdroje

FRANTIŠEK, promluva na generální audienci (2. 4. 2014) [2017-05-21].

<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=19917>.

AKVINSKÝ, Tomáš. *Summa teologická*. Latinsko-česká bilingva (2. 1. 2015) [2017-04-15].

<http://summa.op.cz/sth.php?&STh=>

PAUL VI. *Matrimonia mixta – on mixed marriages*. Apostolic letter in the form of mottu proprio. Oct. 1. 1970.

http://w2.vatican.va/content/paul-vi/en/motu_proprio/documents/hf_vi_motu-proprio19700331_matrimonia-mixta.html.

11. Přílohy: Výběr z papežských dokumentů a promluv

Jako doplněk své bakalářské práce považuji za důležité uvést několik církevních dokumentů z posledních padesáti let (od ukončení II.VK roku 1965), kdy byla vydána a publikována jak řada papežských dokumentů, tak spisů či výroků řádného magisteria, které se týkají manželství poslední doby, jež samozřejmě nejsou jediné, které byly v souvislosti s výše uvedeným tématem vydány, ale mají vysokou teologickou, lidskou, morální a etickou vypovídající hodnotu a snaží se vést církev takovým směrem, aby byla schopna odpovídat na potřeby lidí ve světle moderního pojetí současného světa (nejen) v otázkách manželství tak, aby byl odkaz Ježíše Krista plně uváděn do života. Proto mi dovoluete některé pasáže dle vlastního výběru zde stručně zmínit, popřípadě k nim zaujmout stanovisko.

11.1. Pavel VI., *Humanae vitae* (25. července 1968)

Po II.VK se (mimo jiné) hojně diskutovalo o manželství. Touha po přehodnocení vztahu církve k antikoncepci. Pavel VI. se dlouho radil s teology, odborníky, manželskými páry, modlil se za ně. Pak v roce 1968 vznikla encyklika *Humanae vitae*, která jednoznačně odsuzuje antikoncepci a potrat. Svatý otec touto encyklikou vyzývá a vybízí lidstvo, aby si uvědomili hloubku svého poslání k odpovědnému rodičovství, aby uznávali své povinnosti, které mají vůči svému Stvořiteli, vůči sobě navzájem, vůči rodině, vůči společnosti ve které žijí, aby nejednali svévolným způsobem, nýbrž aby ve svém jednání měli vždy na paměti vůli Boží. A v neposlední řadě, aby zachovávali správnou hierarchii hodnot.

K velké škodě svět jeho poselství nepřijal a církev se tak ocitla v krizi. Velká část věřících encykliku odmítla s odvoláním na vlastní svědomí. Ale řada manželských párů, kněží, biskupů a morálních teologů s papežem hluboce souzněla a podporovala jej. Manželé vydávali svědectví o pozitivní změně, přijali periodickou zdrženlivost, což mělo za následek prohloubení intimity, lásky a znovuzrození důstojnosti sexuálního sebeovládání. Pavel VI. se zde úzce věnuje současným etickým problémům dnešní společnosti a varuje před důsledky užívání a zneužívání umělých metod regulace

porodnosti, které otevírá snadnou cestu k manželské nevěře a následně k všeobecnému úpadku mravnosti. V této věci vyzdvihuje využití plodných a neplodných dnů, kdy ze správných pohnutek není žádoucí mít další potomky. Pokud k tomu takto manželé přistupují, je to projev opravdu čestné lásky. Člověk by měl užívat darů manželské lásky ve shodě s tvůrčím plánem Božím. Neměl by jít proti přirozenosti muže a ženy. To by znamenalo jít proti Božímu záměru, proti jeho vůli.

Církev vždy předkládala ve shodě s pověřením Ježíše Krista¹¹⁵ ucelenou a kompaktní nauku o přirozenosti manželství, o povinnostech manželů a o láskyplném, vyváženém a harmonickém vztahu mezi oběma manželi. Manželství nevzniklo náhodou, ale bylo prozíravě ustanoveno samotným Stvořitelem a to proto, aby skrze člověka mohl projevit svou lásku.

11.2. Jan Pavel II., *Familiaris consortio* (22. listopadu 1980)

Touto encyklikou se Jan Pavel II. obrací zejména k mladým lidem, jež chtějí vstoupit do manželství a založit rodinu. Otevírá před nimi nové perspektivy a pokouší se jim ukázat názorně velikost a krásu manželství a rodiny, které jsou zaměřeny k lásce a službě životu. Člověk potřebuje samozřejmě nějakou inspiraci, povzbuzení a ujištění, že to co dělá, vykonává dobře a správně. K tomu by mohla napomoci právě tato encyklika. Je jisté, že žádná apoštolská encyklika, adhortace či jiný významný církevní dokument nemůže vyřešit naše problémy ani nést tíhu našeho života a našich rozhodnutí. Avšak právě inspirace může být tím, co nám může pomoci při řešení jakou cestou se dát a samozřejmě také modlitba, ke které také tato encyklika vybízí. Svatý otec se v tomto dokumentu zabývá také smíšenými manželstvími, jejich rolí v katolické církvi, kde tento „revoluční“ ekumenický přístup ke smíšeným manželstvím nemá v dějinách obdoby. Po II. VK došlo k velmi razantní změně v pohledu na smíšené manželství, které se stalo v ekumenickém hnutí velmi výraznou a velkou výzvou. V Katechismu katolické církve se uvádí, že „rozdílné vyznání manželů není nepřekonatelnou překážkou pro manželství, jestliže dokážou dát dohromady, co každý z nich přijal ve vlastním náboženském společenství, a naučit se jeden od druhého, jakým způsobem žije svou věrnost ke Kristu“. Dále Katechismus hovoří o možných obtížích smíšeného manželství a zdůrazňuje, že je k němu zapotřebí (kromě jiného)

¹¹⁵ Poté co Ježíš Kristus pověřil svou mocí Petra a ostatní apoštoly a poslal je hlásat Boží slovo do celého světa, ustanovil je strážci a věrnými vykladateli mravního zákona, nikoli jen evangelijního zákona, ale také zákona přirozeného, který je také výrazem Boží vůle.

dispens od ordináře (biskupa). Oba dva mají rozvíjet to, co mají společné ve víře a mít úctu k tomu, co je rozděluje.

Otázku smíšených manželství zásadně ovlivnil dokument papeže Pavla VI. *Matrimonia mixta*¹¹⁶ (Smíšená manželství) z roku 1970, v němž bylo biskupům dáno právo dispensovat od povinné formy, a tím byly připuštěny také sňatky v jiné církvi. V této souvislosti byly také zrušeny církevní tresty za uzavírání smíšených manželství. Katolická strana musí ale podepsat prohlášení o katolické výchově dětí a nekatolická toto musí vzít na vědomí a stvrdit svým podpisem. Po podpisu tohoto prohlášení je nutné požádat biskupa o svolení, bez kterého je manželství uzavřené s členem jiné církve nedovolené a tudíž neplatné.¹¹⁷ Nový přístup k ekumenickým vztahům, který byl postupně formulován v protestantských církvích a také v katolické církvi zvláště během II. VK, se zajímal nejen o povinnosti katolíka, ale i o svědomí a náboženské postoje nekatolíka. Normy týkající se smíšených manželství vydal v roce 1970 papež Pavel VI. Vycházely z učení II. VK a později v roce 1983 byly přejaty také do nového Kodexu kanonického práva. Svatý otec nejprve uvádí možné obtíže takového manželství a následují dobrodiní, která smíšené manželství do společného života přináší. „Manželství mezi katolíky a jinými pokřtěnými, i když mají své zvláštní problémy, vykazují přece četné prvky, které je třeba si vážít a které mají být podporovány ať pro svou vnitřní hodnotu, nebo pro svůj značný přínos k ekumenickému hnutí. Obzvláště se to projevuje tam, kde oba partneři dbají svých náboženských povinností. Společný křest a dynamická síla milosti jsou v těchto manželstvích pro manžele základem a stálou pobídkou pro uskutečňování manželského spojení také v oblasti mravních a duchovních hodnot. Proto a také, aby byl zřetelný patrný ekumenický význam takového smíšeného manželství, které je prožíváno oběma křesťanskými manžely s plnou vírou, je třeba se snažit, i když to není vždy jednoduché, o ochotnou spolupráci mezi katolickým a nekatolickým duchovním, a to už při přípravě na manželství a na sňatek“. Také emeritní prefekt Kongregace pro katolickou výchovu kardinál Grocholewski¹¹⁸ se vyjádřil ve velmi podobném duchu, a sice že smíšená manželství vytvářejí prostor

¹¹⁶ PAUL VI. *Matrimonia mixta* – on mixed marriages. Apostolic letter in the form of mottu proprio. Oct 1, 1970.

¹¹⁷ OPATRŇY, Aleš. *Pastorace svátostí*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2015, s. 110–111.

¹¹⁸ GROCHOLEWSKI, Zenon (*11. října 1939), kardinál, emeritní prefekt Kongregace pro katolickou výchovu a velký kancléř Papežské Gregoriánské univerzity. Je považován za jednoho ze současných největších odborníků na kanonické právo.

k prohloubení víry a vydávání svědectví o víře, a nelze pominout jedinečný přínos k ekumenickému hnutí.

Současný Kodex kanonického práva (1983) uvádí, že bez výslovného dovolení ordináře je zakázáno manželství mezi dvěma pokřtěnými osobami, kde jedna z nich patří do jiné církve či církevní společnosti¹¹⁹ a toto dovolení (*dispens*) se udělí až po splnění tří podmínek. Za prvé katolická strana prohlašuje, že bude vyvíjet snahu, aby děti z tohoto manželství byly pokřtěny a vychovávány v katolické církvi; za druhé se o těchto příslibech včas uvědomí druhá strana a to takovým způsobem, že si je zcela a opravdu vědoma příslibů a povinností katolické strany; konečně jako poslední podmínku, že obě strany se poučí o účelu a podstatných vlastnostech manželství, které žádný z uzavírajících nesmí vylučovat.¹²⁰ Povinnost katolických rodičů vychovat děti v katolickém náboženství je pro církev tak důležitá, že kanonické právo¹²¹ stanoví: „pokud katoličtí rodiče dají pokřtít nebo vychovávat děti v nekatolickém náboženství, mají být potrestáni nápravným nebo jiným spravedlivým trestem“. V manželství dvou katolíků je toto ustanovení srozumitelné. V případě smíšených manželství se Ekumenický direktář (1993) snaží skloubit povinnost katolíka s právem na náboženskou svobodu a jednotu manželství a slibuje, že pokud přes veškerou snahu děti nejsou pokřtěny a vychovány v katolické víře, katolický rodič neupadá do trestu stanoveného církevním právem. Svou povinnost má naplňovat tím, že bude aktivně přispívat ke křesťanské atmosféře domova a bude žít tak, aby si v jeho rodině všichni mohli vážít specifických hodnot katolické tradice. Nutno dodat, že i zde existuje určitá část kléru a věřících, která smíšená manželství odsuzuje a snaží se bránit jejich uzavírání. Jejich snahou je přesvědčit ostatní o nebezpečí pro manželskou věrnost, jaké bude mít smíšené manželství dopad na výchovu dětí a na víru katolického manžela. Citují například Tomáše Akvinského, jenž na otázku, zda může věřící uzavřít manželství s nevěřícím, odpověděl: „Dobrem manželství je potomstvo, které je nutno vychovat k úctě Boží. Jelikož je však výchova společným dílem otce a matky, proto každý z nich usiluje vychovat dítě k úctě Boží podle své víry. Jsou-li tudíž rozdílné víry, bude záměr jednoho směřovat proti záměru druhého“. Nebo pro svou argumentaci používají Martina Luthera, který prohlásil, že „Manželství je povrchní, světskou věcí

¹¹⁹ CIC, kán. 1124.

¹²⁰ Tamtéž, kán. 1125.

¹²¹ Tamtéž, kán. 1366.

jako oblečení, jídlo a dům“. A P. Robert Mäder¹²² k tomuto tématu zdůraznil, že „Manželství s člověkem, který nezná pevné mravní zásady v duchu *Casti connubii*,¹²³ bude vždy velkým ohrožením věrnosti božským manželským zákonům“. Neváhají ani podat výčet nebezpečí pro společnost, kde mimo jiné uvádí, že v takových manželstvích vychovávají děti nábožensky lhostejní lidé bez pevných zásad a pevného mravního pořádku. Kdo nebere ohled na pravou víru, nutnou ke spáse, ten bude také lhostejný k napomenutím církve, že manželství není možné považovat za prostředek k uspokojování svých vášní.

Jistě je zapotřebí při uzavírání smíšených manželství velké rozvahy, je zde sice mnoho proměnných, ale je tu jedna skála, o kterou se můžeme opřít, jedna Nejsvětější Trojice, jež nám dává víru, naději a lásku, a je vždy připravena nám tyto nezasloužené dary znovu a znovu dávat, znovu a znovu nám odpouštět. Je to nejen rozhodnutí na celý život, ale také zásadní volba cesty ke Kristu. Ale je také třeba být ekumenicky otevřeným křesťanem a věřit a modlit se k Pánu Ježíši za taková manželství a samozřejmě i za snoubence, kteří budou nebo hodlají do takových manželství vstoupit.

11.3. Benedikt XVI., *Deus caritas est* (25. prosince 2005)

Svatý otec se v této encyklice nazvané „Bůh je láska“,¹²⁴ věnuje otázce, jak chápat a uplatňovat lásku v Písmu svatém a církevní tradici v praktickém životě. Zároveň nelze opomenout význam slova „láska“, kterého se užívá v dnešní době, v různých kulturách a v nejrůznějších národních tradicích. Benedikt XVI. ústy svatého Jana, který ve svém prvním listu hovoří o tom, že „Bůh je láska...“, vyjadřuje naprosto zřetelně jádro křesťanské víry. Tzn. křesťanský obraz Boha a z něho vyplývající obraz člověka. Uvěřit v Boží lásku totiž znamená vyjádřit základní životní rozhodnutí každého křesťana. A abychom mohli „uvěřit v lásku“, tak nutně potřebujeme na počátku setkání s Osobou, která dá(vá) našemu životu rozhodující zaměření. O tom nám podává svatý Jan ve svém evangeliu zprávu takřikajíc z první ruky.¹²⁵ Když Ježíš Kristus sjednotil

¹²² MÄDER, Robert. † 1945, římskokatolický kněz, proslulý náboženský spisovatel.

¹²³ PIUS XI. *Casti connubii*, encyklika O křesťanském manželství ze dne 31. prosince 1930. Odsuzuje eugeniku a zdůrazňuje svátostnou povahu manželství. Pia XI. v této věci podpořili Pavel VI. s encyklikou *Humanae vitae* a Jan Pavel II. s encyklikou *Evangelium vitae*.

¹²⁴ „Bůh je láska; kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh zůstává v něm“ (1 J 4,16).

¹²⁵ „Bůh tak miloval svět, že dal svého jednorozrozeného Syna, aby žádný, kdo v něho uvěří, nezahynul, ale měl život věčný“ (J 3,16).

příkázání lásky k Bohu¹²⁶ (tak, jako se modlí každodenně věřící Izraelita) s příkázáním lásky k bližnímu¹²⁷ zdůraznil tím, že láska v tomto případě už není pouze „příkázáním“, nýbrž odpovědí na Boží dar lásky, protože nás Bůh miloval jako první. Ježíš Kristus sám je vtělená Boží láska. Opravdová a skutečná novost Nového zákona spočívá v samotné postavě Ježíše Krista. Právě v podobenstvích, která Ježíš vypravuje učedníkům (o pastýři, který se vydal hledat zatoulanou ovci; o ženě, která hledá ztracený peníz či o marnotratném synu) představuje výklad jeho vlastního konání a bytí. Následně ve své smrti na kříži se On sám daruje, aby znovu pozvedl člověka a zachránil ho. To je láska ve své nejradikálnější podobě. V první části této encykliky se tedy papež věnuje otázce jednoty lásky ve stvoření a v dějinách spásy. Papež Benedikt objasňuje rozdíl lásky mezi mužem a ženou jako „erós“,¹²⁸ „filia“¹²⁹ a konečně „agapé“.¹³⁰ Z těchto tří slov vyjadřujících lásku, se v novozákonních spisech užívá poslední zmíněné. Výraz „agapé“ souvisí s novým pojmáním lásky a představuje něco křesťansky zásadního.

Svatý otec konkretizuje potíže a negativa, které do problematiky lásky vneslo osvícenství. Křesťanství bylo vytýkáno, že výraz „erós“ byl odložen, což bylo velice negativně vnímáno. Např. Fr. Nietzsche tvrdil, že „erós“ byl degradován na pouhou neřest. Nejde ovšem o jakési zavržení „erótu“, nýbrž o jeho falešné zbožštění. Jde zde o důstojnost a degradaci člověka, který užívá „erós“ pouze jako své osobní tělesné potěšení a blaženost. Papež zdůrazňuje, že cesta k neomezené a věčné lásce nespočívá v tom, že by se člověk nechával přemáhat instinktem. Je třeba se očišťovat, zrát a odříkat si jen a pouze tělesné potěšení. Je-li naše svobodné rozhodnutí vedeno pouze biologickými potřebami, pak se jedná o degradaci lidského těla, které již není výrazem plnosti našeho bytí. Pokud není tělo a duše ve vzájemné symbióze, ve vzájemné jednotě, pak se člověk opravdu nestává sám sebou. Jedině takovou jednotou těla a duše může „erós“ dospět do své pravé velikosti. Křesťanská víra pohlíží a vždy pohlížela na člověka jako na bytost, v níž se duch a materie vzájemně prostupují.

¹²⁶ „Slyš Izraeli, Hospodin, náš Bůh, je jediný Bůh. Miluj Pána, svého Boha, z celého srdce, z celé duše a ze všech sil“ (Dt 6,4–5).

¹²⁷ „Budeš milovat svého bližního, jako sebe samého“ (Dt 19,18; srov. Mk 12,29–31).

¹²⁸ „Eros“ – z řečtiny. Znamená lásku mezi mužem a ženou, která se nerodí ani z přemýšlení, ani z rozhodnutí, nýbrž je jim v jistém slova smyslu dána (označení světské lásky). Řekové vnímali „erós“ jako božskou sílu, jako opojení, nejvyšší míru blaženosti a sjednocení s božstvím.

¹²⁹ „Filia“ – z řečtiny: přátelská láska. Toto téma lásky se prohlubuje v Janově evangeliu, vyjadřuje vztah mezi Ježíšem a jeho učedníky.

¹³⁰ „Agapé“ – z řečtiny: láska, která stojí na víře a je vírou utvářena.

Závěrem svatý otec shrnuje, že jak „erós“, tak „agapé“ (vzestupná a sestupná láska) se nedají nikdy kompletně od sebe odtrhnout. I když je „erós“ na počátku především žádostivý (vzestupný), posléze si ale člověk klade čím dále tím méně otázky týkající se sebe, a začíná při poznávání a přibližování se k milé osobě, usilovat o štěstí toho druhého, chce se darovat a touží existovat jen pro svého partnera. Nakonec „erós“ a „agapé“ dospívají k oprávněnému sjednocení v jediné skutečnosti lásky. Můžeme tedy říci, že láska je v zásadě jediná skutečnost, i když má různé rozměry. Biblická víra se nestaví proti prapůvodnímu lidskému projevu lásky, naopak přijímá celého člověka, očišťuje jeho lásku a zároveň před člověkem otevírá její nové rozměry. Tato novost biblické víry se projevuje ve dvou základních obrazech, jedná se o obraz Boha a obraz člověka.

Ve druhé části své encykliky Svatý otec hovoří o uplatňování lásky církví, o lásce církve jako projevu trojiční lásky, o lásce jako úloze církve, o lásce a spravedlnosti apod. Toto téma ovšem není předmětem této práce, a proto o něm nebudu šířeji pojednávat.

11.4. Benedikt XVI., *Sacramentum caritatis* (22. února 2007)

Bezprostředním cílem posynodální apoštolské exhortace je, slovy sv. Jana Pavla II., vzbudit v církvi nový impuls a horlivost pro eucharistii, která v církevních dějinách vždy zářila a září jako zdroj a vrchol života a poslání církve. Svatý otec poukazuje na důležitost eucharistie jako svátosti zasnoubení a ukazuje na jedinečný vztah lásky mezi mužem a ženou. Jan Pavel II. několikrát hovořil o snubním charakteru eucharistie a jejím zvláštním vztahu ke svátosti manželství¹³¹ [...] Eucharistie nevyčerpatelným způsobem posiluje nerozlučitelnou jednotu a lásku každého křesťanského manželství. Mocí svátosti je v něm manželské pouto vnitřně spojeno s eucharistickou jednotou mezi Kristem – snoubencem a církví snoubenkou (Srov. Ef 5,31–32). Dále propojuje eucharistii a nerozlučitelnost manželství. Biskupská synoda potvrdila církevní praxi založenou na Písmu svatém (Srov. Mk 10,2–12), aby nebyli připouštěni ke svátostem rozvedení, kteří vstoupili do nového manželského svazku. Rozvedení žijící v novém manželství však navzdory své situaci i nadále patří do církve, která jim věnuje zvláštní pozornost a touží, aby na kolik je to možné, žili křesťanským způsobem života, účastnili se mše svaté, i když bez svatého přijímání, naslouchali Božímu slovu, adorovali

¹³¹ „Eucharistie je svátost našeho vykoupení. Je svátostí snoubence a snoubenky“ (Apoštolský list Jana Pavla II. *Mulieris dignitatem*, článek 26).

eucharistii, modlili se, účastnili se života obce, vedli důvěrný dialog s knězem nebo učitelem duchovního života, věnovali se žití křesťanské lásky, skutkům pokání a vynakládali úsilí při výchově svých dětí.

V neposlední řadě se Benedikt XVI. věnuje svátosti manželské a plodnosti. II.VK v pastorální konstituci o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes* („Radost a naděje“) položil otázku, jak uvést v soulad manželskou lásku s odpovědným sdělováním života a encyklika *Humanae vitae* pak připomněla nejen mravní normy, které zavazují v této oblasti, ale kromě toho se rozsáhle zabývá problémem možnosti zachování božského zákona (odpovědné rodičovství – výraz vysoké etické hodnoty, mravní zralost osob...). GS 51 připomíná základní předpoklady (ctnost manželské čistoty), ale Pavel VI. ve své encyklice *Humanae vitae* jde ještě dále. Nabízí konkrétní instrukce a snaží se o co nejpresnější definici. Snaží se pojem odpovědného rodičovství upřesnit a předem vylučuje jeho redukování na jeden částečný aspekt, jako to dělají ti, kteří mluví výhradně o kontrole porodnosti. Láska je spojena s čistotou, jež se projevuje jako zdrženlivost, která chrání důstojnost manželského styku a rozvíjí osobní společenství muže a ženy. *Humanae vitae* učí, že odpovědné rodičovství je zkouškou zralé manželské lásky, obsahuje mravní normu a její zdůvodnění (prohloubení) toho, co tvoří zdůvodnění normy. Tato norma patří do přirozeného života. Církev učí této normě, i když není doslovně vyjádřena v Písmu. Norma *Humanae vitae* se týká všech lidí, je to norma přirozeného zákona a má základ ve shodě s lidským rozumem.

11.5. František, Promluva na generální audienci (2. dubna 2014)

Když muž a žena slaví svátost manželství, Bůh se v nich takřkajíc zrcadlí, vtiskuje do nich vlastní rysy a nesmazatelný charakter Své lásky. Manželství je ikona Boží lásky k nám. Bůh je totiž také společenstvím. Tři Osoby: Otec, Syn a Duch Svatý žijí odevždy a navždy v dokonalé jednotě. A právě to je mystériem manželství: Bůh činí z manželského páru jedinou bytost. Bible používá silný výraz a mluví o „jednom těle“. Tak niterné je sjednocení muže a ženy v manželství. Manželství je odpovědí na specifické povolání a musí být považováno za posvěcení. Je to jakoby svěcení. Muž a žena jsou svojí láskou posvěceni. Manželé jsou totiž skrze svátostnou moc obdařeni pravým a vlastním posláním, protože pomocí jednoduchých a běžných věcí mohou zviditelnit

*lásku, kterou Kristus miluje Svoji církev a ustavičně za ni dává svůj život, ve věrnosti a službě.*¹³²

František zde vychází z apoštola Pavla, který v listu Efesanům pokazuje na to, že v křesťanských manželích se odráží veliké tajemství, tedy vztah, který Kristus navázal s církví, snubní vztah (Srov. Ef 5.21–33). František doplňuje, že nejvnitřnější jednotou církve je základem a normou vztahu muže a ženy, kteří jsou zde viděni nejen ve svém soukromí, nýbrž jako společenství, reprezentuje obec na veřejnosti. Vztah Krista a církve se přenáší na chování muže. Muži jsou povinni milovat své ženy jako své vlastní tělo. Teologickou výpověď o církvi jako tělu, které je živeno Kristem, autor listu převádí v etický požadavek vůči mužům, aby se dle toho chovali k ženám. „Tajemství“ muže a ženy je tajemstvím Krista a církve. Svatému Pavlovi jakož i Františkovi jde o manželský vztah, jenž se projevuje ve všedním životě a který je v posledku odpovědný Kristu. Pro křesťana současné doby jsou Pavlovy požadavky týkající se manželství asi těžko realizovatelné. Ono napomenutí k podřízenosti ženy se jeví jako těžko použitelné. Je třeba správně hodnotit text, jenž byl psán v určitém čase, v určité době a určitým společenstvím a za určitým účelem. Autorovi jde primárně o život ve vzájemné úctě a v jednotě, jejímž praobrazem je poměr Krista k církvi. Církevní společenství má před veřejností žít jako vzor a tím uvádět odkaz novozákonního poselství Ježíše Krista v život.

11.6. František, *Amoris laetitia* (18. července 2016)

Papež František se rozhodl napsat tuto posynodní apoštolskou exhortaci ve světle nedávných dvou synodů o rodině¹³³ jako radostné poselství, kterým křesťanská zvěst o rodině skutečně je. Za prvé povzbuzuje a vyzývá křesťanské rodiny, aby neochabovali ve svém úsilí, a současně jim dodává odvahy a svoji pomoc při překonávání nejrůznějších potíží a těžkostí, které s sebou život přináší. A za druhé se snaží povzbudit všechny ostatní, aby nezavírali oči a nebáli se být nablízku takovým rodinným společenstvím, kde rodinný život neprobíhá zrovna v lásce, pokoji a vzájemném respektu a toleranci jednoho k druhému.

¹³² Český text citován na internetových stránkách Radio Vaticana, <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=19917>.

¹³³ 3. mimořádné všeobecné shromáždění biskupského synodu, *Relatio Synodi*, 18. října 2014 a 14. řádné všeobecné shromáždění biskupského synodu, *Realtio finalis*, 24. října 2015.

Oslabení víry a náboženské praxe v některých společnostech má dopad na rodiny, takže zůstávají více osamoceny. Synodní otcové potvrdili, že „jedním z projevů chudoby dnešní kultury je osamocenosť, důsledek nepřítomnosti Boha v životě lidí a křehkosti vztahů...rodiny se mnohdy cítí opuštěny kvůli nezájmu a malé pozornosti ze strany institucí...“¹³⁴ Muž plní stejnou rozhodující roli v životě rodiny, zejména jako ochránce a opora manželky a dětí. [...] Nepřítomnost otce těžce postihuje život rodiny, výchovu dětí a jejich začleňování do společnosti. Jeho nepřítomnost může být fyzická, afektivní, psychologická a duchovní. Dětem tak chybí vzor otcovského chování.¹³⁵ Manželství jako společenská instituce chrání a formuje vzájemný závazek v lásce, aby rozhodnutí se pro druhého nabývalo pevnosti, konkrétnosti a hloubky a aby mohlo současně naplnit svoje poslání ve společnosti. Proto je manželství více než nějaká dočasná móda; má trvalý význam. Jeho podstata je zakořeněna přímo v přirozenosti lidské osoby a v jejím společenském rázu.¹³⁶

Tato exhortace poskytuje manželům posilu a milost na jejich společné cestě. Velmi důležitá je trvalá manželská láska, která je obrazem lásky Krista ke své nevěstě – církvi, ve které se manželé vzájemně odevzdávají a zároveň se otevírají plodnosti. Děti musejí být v manželství vždy přijímány s láskou a vedeny ke katolickému křesťanskému způsobu života v plnosti dle Božího slova. Možné krize v manželství, které mohou přijít, mají být brány jako společný úkol, jejímž překonáním je možné manželství posílit. Církev – církevní společenství by měla být nápomocna tyto krize pomáhat překonávat a v případě rozvodu rozvedeným křesťanům pomáhat aby neměli pocit vyčlenění, vyřazení z církve. Aby se stále cítili být její součástí. Zde je třeba uplatňovat individuální přístup. Ovšem posláním církve je hlásání Božího slova a ideálu manželství. Pokud je rozvod nevyhnutelný a dojde k němu, a třeba následně i k novému sňatku, církev by měla takto žijícím lidem poskytnout svou mateřskou náruč a provázet je, aby se necítili exkomunikovaní. Církev nikoho nemůže odsoudit navždy, neboť to by odporovalo poslání evangelia. I přesto však zůstává posláním církve hlásat plný ideál manželství skrze Boží slovo.

¹³⁴ FRANTIŠEK, *Amoris laetitia*, článek 43.

¹³⁵ Tamtéž, článek 55.

¹³⁶ „Slovo Boží má takovou sílu a moc, že je pro Církev oporou a životem a pro její děti posilou víry, pokrmem duše, čistým a trvalým pramenem duchovního života“ (DV 21). „Věřícím křesťanům musí být dokořán otevřen přístup k Písmu svatému“ (DV 22). KKC, článek 131.

11.7. Vybrané texty z KKC k tématu manželství

Muž a žena, stvoření společně, jsou Bohem chtění jeden pro druhého. Boží slovo nám to naznačuje v různých úryvcích posvátného textu. Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou (Gn 2,18). Tímto lidským protějškem nemůže být žádný živočich. Žena, kterou Bůh utvořil z žebra vyňatého z muže a kterou k němu přivede, vyvolá v muži výkřik úžasu, zvolání lásky a společenství: Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla (Gn 2,23). Muž objevuje ženu jako druhé já téhož lidství.¹³⁷

Muž a žena jsou stvořeni jeden pro druhého: ne že by je Bůh stvořil jen napůl a neúplně; stvořil je pro společenství osob, v němž každý může být pomocí pro toho druhého, protože jsou zároveň rovnocenní jako osoby („...kost z mých kostí...“) a doplňují se jako muž a žena. V manželství je Bůh spojuje tak, že vytvářejí jednotělo (Gn 2,24) a mohou předávat lidský život: Plodte a množte se a naplňujte zemi (Gn 1,28). Tím, že muž a žena, jako manželé a rodiče, předávají svým dětem lidský život, spolupracují jedinečným způsobem na díle Stvořitele.¹³⁸

Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.¹³⁹

Jako kdysi Bůh vyšel svému lidu v ústretě úmluvou lásky a věrnosti, tak nyní Spasitel lidí a Snoubenec církve vychází vstříc věřícím manželům svátostí manželství. Zůstává s nimi a dává jim sílu následovat ho a brát na sebe svůj kříž, povstávat ze svých pádů, vzájemně si odpouštět, nést břemena jeden druhého, podřizovat se jeden druhému z úcty ke Kristu – Ef 5,21 – a milovat se nadpřirozenou, něžnou a plodnou láskou. V radostech jejich lásky a jejich rodinného života jim Kristus uděluje už zde na zemi, aby předem okoušeli svatební hostinu Beránka.¹⁴⁰

Nastávají však situace, kdy se společné soužití manželů stává z nejrůznějších příčin takřka nemožným. V takových případech církev připouští tělesné oddělení manželů

¹³⁷ KKC, článek 371.

¹³⁸ Tamtéž, článek 372.

¹³⁹ Tamtéž, článek 1601.

¹⁴⁰ Tamtéž, článek 1642.

a ukončení společného bydlení. Manželé nepřestávají být před Bohem manželem a manželkou, nemají volnost uzavřít nový sňatek. V této tíživé situaci by bylo nejlepším řešením smíření, je-li to možné. Křesťanské společenství je povoláno k tomu, aby těmto osobám pomáhalo žít křesťansky jejich situaci ve věrnosti svazku jejich manželství, které zůstává nerozlučitelné.¹⁴¹

Dnes se v mnoha zemích četní katolíci uchylují k rozluce podle občanských zákonů a uzavírají nový občanský sňatek. Církev zastává z věrnosti ke slovu Ježíše Krista názor, že nemůže uznat nový sňatek za platný, bylo-li první manželství platné. Jestliže rozlučení uzavřeli civilní sňatek, nacházejí se v situaci, jež objektivně odporuje Božímu zákonu. Proto nemohou přistupovat ke svatému přijímání. Z téhož důvodu nemohou vykonávat v církvi zodpovědné funkce. Smíření prostřednictvím svátosti pokání může být uděleno pouze těm, kteří litovali, že porušili znamení smlouvy a věrnosti Kristu a kteří se zavázali, že budou žít v naprosté zdrženlivosti.¹⁴²

Manželství se zakládá na souhlasu těch, kteří uzavírají manželskou smlouvu, to je na vůli se navzájem a definitivně odevzdat jeden druhému s cílem žít společenství věrné a plodné lásky.¹⁴³

Nový sňatek rozloučených, dokud ještě žije právoplatný manžel, porušuje Boží plán i zákon, kterému učil Kristus. Tito znovu oddaní rozlučení nejsou odloučení od církve, a však mohou přistupovat k přijímání eucharistie. Budou žít svůj křesťanský život zvláště tím, že budou vychovávat své děti ve víře.¹⁴⁴

Manželské společenství je založeno na vzájemném souhlasu manželů. Manželství a rodina jsou zaměřeny k dobru manželů a k plození a výchově dětí. Manželská láska a plození dětí vytvářejí mezi členy téže rodiny osobní vztahy a základní odpovědnosti.¹⁴⁵

Sexualita, při níž se muž a žena navzájem darují úkonem, který je vlastní a vyhrazený manželům, naprosto není něco čistě biologického, ale týká se nejniternějšího jádra lidské osoby jako takové. Uskutečňuje se opravdu lidským způsobem jenom tenkrát, když

¹⁴¹ KKC, článek 1649.

¹⁴² Tamtéž, článek 1650.

¹⁴³ Tamtéž, článek 1662.

¹⁴⁴ Tamtéž, článek 1665.

¹⁴⁵ Tamtéž, článek 2201.

je začleněna do lásky, s jakou se muž a žena sobě navzájem až do smrti bezvýhradně zavazují (Tob 8,4–9).¹⁴⁶

Skutky, jimiž manželé dosahují důvěrného a čistého sjednocení, jsou čestné a důstojné; jsou-li prováděny způsobem hodným člověka, vyjadřují a prohlubují vzájemné darování, jímž jeden druhého radostně a vděčně obohacuje. Sexualita je zdrojem radosti a potěšení.¹⁴⁷

Manželský pár vytváří důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákony; uskutečňuje se manželskou smlouvou neboli neodvolatelným osobním souhlasem. Manželé se sobě navzájem dávají definitivně a naprosto. Nejsou už dva, nýbrž od nynějška tvoří jedno tělo. Smlouva, kterou manželé uzavřeli, jim ukládá povinnost uchovat jeho jednotu a nerozlučitelnost. Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj(Mk 10,9).¹⁴⁸

Pán Ježíš trval na prvotním úmyslu Stvořitele, který chtěl, aby manželství bylo nerozlučitelné. Ruší ústupky, které se vloudily do Starého zákona. Manželství mezi pokřtěnými, uznané a dokonané, nemůže být rozloučeno žádnou lidskou mocí a ze žádného důvodu s výjimkou smrti.¹⁴⁹

Rozluka je těžké provinění proti přirozenému zákonu. Osobuje si právo zrušit smlouvu, kterou manželé uzavřeli s tím, že budou žít jeden s druhým až do smrti. Rozluka porušuje smlouvu spásy, jejímž znamením je svátostné manželství. Uzavření nového sňatku, i když je uznáváno občanským zákonem, zvětšuje závažnost porušení; manžel nebo manželka, kteří znovu uzavřeli sňatek, žijí tak ve stavu trvalého cizoložství.¹⁵⁰

Cizoložství a rozluka, mnohoženství a volná láska jsou těžkými urážkami důstojnosti manželství.¹⁵¹

¹⁴⁶ KKC, článek 2361.

¹⁴⁷ Tamtéž, článek 2362.

¹⁴⁸ Tamtéž, článek 2364.

¹⁴⁹ Tamtéž, článek 2382.

¹⁵⁰ Tamtéž, článek 2384.

¹⁵¹ Tamtéž, článek 2400.